

ПОЛТАВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ АГРАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
Факультет обліку та фінансів
Кафедра гуманітарних і соціальних дисциплін

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

на здобуття ступеня вищої освіти
магістр

на тему: «Механізми забезпечення національної безпеки України»

Виконав: здобувач вищої
освіти
за освітньо-професійною
програмою
Політологія
спеціальності 072 Політологія
ступеня вищої освіти Магістр
групи 1
Коноплич В.В.
Керівник: Шаравара Т.О.
Рецензент: Барановський Ф.В.

Полтава - 2023 року

ЗМІСТ

ВСТУП	5
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ТА КОНЦЕПЦІЇ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ	9
1.1. Поняття та складові національної безпеки	9
1.2. Загрози та ризики для національної безпеки	14
1.3. Підходи до визначення стратегій та політик забезпечення національної безпеки	20
РОЗДІЛ 2. МІЖНАРОДНИЙ ПРАКТИЧНИЙ ДОСВІД ЗАХИСТУ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ	25
2.1. Досвід захисту національної безпеки в США	25
2.2. Європейський досвід розбудови системи захисту національної безпеки	29
РОЗДІЛ 3. РЕАЛІЗАЦІЯ СТРАТЕГІЙ ТА ПОЛІТИК ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ	34
3.1. Проблеми встановлення системи національної безпеки в Україні	34
3.2. Забезпечення цілісності та стійкості критичної інфраструктури у системі національної безпеки України	39
3.3. Конституційні основи сутності захисту національної безпеки в Україні	45
ВИСНОВКИ	54
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	57
ДОДАТКИ	64

ВСТУП

Актуальність теми. Україна знаходиться в складному геополітичному середовищі, і національна безпека країни безпосередньо пов'язана з регіональними конфліктами і відносинами з сусідами. Постійний конфлікт на сході України, який включає в себе військові дії, створює серйозні загрози для національної безпеки. Забезпечення безпеки та захист територіальної цілісності є найважливішим завданням. У сучасному світі інформаційна війна грає важливу роль у забезпеченні національної безпеки. Поширення дезінформації та кібератаки можуть мати серйозні наслідки для країни.

Забезпечення стійкості економіки є важливою складовою національної безпеки. Розвиток ефективних механізмів контролю за фінансовими ресурсами та боротьба з корупцією є необхідними для зміцнення стійкості країни. Питання щодо європейської та атлантичної інтеграції також важливі для національної безпеки України. Вступ до європейських та атлантичних структур може допомогти Україні зміцнити свою позицію у геополітичному вимірі. Забезпечення політичної та соціальної стабільності в Україні є також ключовим аспектом національної безпеки. Сприяння правовому державотворенню та боротьба з корупцією можуть допомогти у зміцненні внутрішньої безпеки.

Напрацювання дієвих механізмів забезпечення національної безпеки та врегулювання принципів її функціонування наразі є особливо актуальними через гострі геополітичні конфлікти, інформаційні загрози, економічні виклики, та потребу в підтримці стабільності та розвитку внутрішньої системи країни. Україна повинна постійно вдосконалювати механізми для забезпечення своєї безпеки, зокрема через міжнародну співпрацю та реформи національних інституцій.

Багато вчених та дослідників в Україні працюють над напрацюванням механізмів реалізації національної безпеки. Деякі з них спеціалізуються у галузі політології, міжнародних відносин, безпеки та оборони. Зокрема, Іван

Плющ [29] є автором багатьох наукових праць у галузі національної безпеки та зовнішньої політики України. Олег Білоус – експерт у галузі міжнародних відносин та безпеки. Він займався дослідженнями щодо національної безпеки, внутрішньої та зовнішньої політики України. Ігор Лупа спеціалізується на аналізі військових питань та стратегічного планування. Доктор політичних наук, професор Андрій Золотарьов працює в галузі національної безпеки та зовнішньої політики, зокрема, на питаннях геополітики та безпеки в Східній Європі.

Тема механізмів забезпечення національної безпеки України залишається важливою через численні виклики, з якими країна стикається. Зрозуміння та ефективне вирішення цих питань є важливим завданням для українських владних структур, громадян і міжнародних партнерів.

Також слід враховувати, що актуальність цієї теми підсилюється через динамічний світовий контекст і зміни в геополітичних реаліях. Питання національної безпеки стають ще більш актуальними, оскільки Україна продовжує долати виклики, пов'язані з конфліктом на сході та робити кроки до поглиблення інтеграції зі Заходом, що вимагає вдосконалення своїх заходів забезпечення національної безпеки для забезпечення сталості, процвітання і незалежності країни.

Мета та завдання дослідження. Мета полягає в ретельному вивченні та аналізі ефективних адаптивних механізмів забезпечення національної безпеки, які враховуватимуть сучасні виклики та гарантуватимуть майбутню стабільність і захист України. Головні завдання дослідження включають:

1. Аналіз ідентифікації загроз та визначення важливих ризиків для національної безпеки України.
2. Оцінка ефективності існуючих механізмів забезпечення національної безпеки, включаючи військову, економічну, інформаційну та політичну складові.
3. Дослідження міжнародних аспектів національної безпеки, зокрема партнерства з міжнародними організаціями та іншими країнами.

4. Розробка рекомендацій для покращення механізмів забезпечення національної безпеки та зміцнення стійкості країни.

5. Розгляд можливостей для інтеграції України в міжнародні структури та удосконалення законодавчого та інституціонального середовища для забезпечення національної безпеки.

Об'єктом дослідження є система національної безпеки України, її компоненти, концепції, стратегії, інституції, та механізми, які визначають способи забезпечення та захисту національних інтересів та територіальної цілісності України в умовах геополітичних викликів та загроз.

Предмет дослідження – конкретні механізми забезпечення національної безпеки України.

Методи дослідження. Для досягнення поставлених завдань були використані такі методи: аналіз документів (вивчення офіційних документів, законодавчих актів, політичних стратегій, звітів державних органів і міжнародних організацій, що стосуються національної безпеки); експертні опитування (проведення інтерв'ю з експертами у сфері безпеки, військовими аналітиками, представниками владних структур, та іншими спеціалістами для отримання експертних думок і оцінок); аналіз статистичних даних (використання статистичних даних та інформації щодо внутрішніх та зовнішніх загроз для національної безпеки); порівняльний аналіз (порівняння досвіду інших країн у сфері національної безпеки для вивчення кращих практик і можливостей адаптації); соціологічні дослідження (проведення опитувань громадян для визначення їхньої думки щодо питань національної безпеки та сприйняття заходів влади у цьому напрямку); експериментальні дослідження (використання симуляцій та ігрових моделей для аналізу можливих сценаріїв подій та ефективності стратегій національної безпеки); аналіз масових медіа (вивчення інформаційного простору для виявлення дезінформації та медійних впливів на суспільство).

Наукова новизна дослідження полягає у розробці нових підходів і рекомендацій для забезпечення національної безпеки України, враховуючи

сучасні загрози та виклики, з огляду на геополітичну динаміку та інноваційні стратегії в цій галузі.

Практична цінність одержаних результатів визначається тим, що вони можуть бути використані у розробці та вдосконаленні політик та механізмів забезпечення національної безпеки України для підвищення ефективності та стійкості країни в умовах сучасних геополітичних викликів і загроз.

Особистий внесок здобувача. Кваліфікаційна робота – це самостійне наукове дослідження. Всі результати дослідження та проведений аналіз належні автору дослідження. Усі розробки та система досліджених компетентностей, що містяться в роботі, належать особисто автору.

Апробація результатів дослідження. Апробація науково дослідження відбувалася в ході участі в науково-практичних конференціях, круглих столах та інших наукових заходах.

Публікації. За результатами кваліфікаційної роботи було опубліковано тези.

Матвієнко Л.Г., Коноплич В.В. Кібербезпека та інформаційна війна: сучасні виклики. Мат. Х Всеукр. наук.-прак. конф. студ., аспір. та мол. вч. «Об'єднані наукою: перспективи міждисциплінарних досліджень». 2023. С. 44-45

Структура та обсяг кваліфікаційної роботи. Кваліфікаційна робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел та додатків. Робота викладена на 72 сторінках, з них 56 сторінок основного тексту, список використаних джерел та додатки.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ТА КОНЦЕПЦІЇ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ

1.1. Поняття та складові національної безпеки

Розуміння поняття національної безпеки і її складових є ключовим для розробки стратегій та планів забезпечення безпеки країни. Це допомагає владі та військовим організаціям визначити пріоритети та ризики. Концепція національної безпеки спрямована на захист інтересів та добробуту громадян. Розуміння цього поняття допомагає розробляти політики та заходи, які забезпечують безпеку та благополуччя населення. Відносини між державами часто визначаються їхніми уявленнями про національну безпеку. Розуміння цих концепцій сприяє розробці міжнародних відносин та співпраці [23]. Сучасні загрози, такі як тероризм, кібератаки та інші, вимагають швидкого та ефективного реагування[47]. Аналіз поняття національної безпеки допомагає розробити стратегії та заходи для боротьби з такими загрозами. вивчення поняття «національна безпека» є необхідним для розвитку стратегій та заходів, які забезпечують безпеку, стійкість та добробут держави та її громадян.

Національна безпека – це комплексний стан, при якому суверенна держава забезпечує захист своїх громадян, територіальної цілісності, суверенітету, економічних і соціальних інтересів в умовах миру і війни.

Поняття національної безпеки виникло як реакція на внутрішні та зовнішні загрози, що ставалися перед державами і суспільствами. Основними чинниками, які спричинили виникнення цього поняття, є [21]:

1. Історичні досвіди війн і конфліктів. Великі війни, такі як світові війни та інші конфлікти, призвели до руйнування держав та людських страждань. Це зробило актуальною необхідність розвивати поняття національної безпеки для забезпечення миру та стабільності.

2. Імперіалізм і колоніалізм. Розширення впливу деяких держав на інші та їхні території привело до потреби захищати національну незалежність та суверенітет.

3. Холодна війна. Період змагання між США та Радянським Союзом спричинив розробку стратегій національної безпеки для запобігання ядерному конфлікту і сприяння стійкості світу.

4. Глобалізація та нові загрози. У сучасному світі глобалізація принесла нові виклики, такі як тероризм, кібератаки, екологічні загрози та інші. Це підвищило важливість розвитку концепції національної безпеки для боротьби з цими загрозами.

5. Зміни в геополітичних умовах. Зміни в геополітичних структурах та відносинах між державами призвели до переосмислення стратегій і понять національної безпеки.

Усі ці чинники сприяли розвитку та актуалізації поняття національної безпеки, яке стало важливим для захисту інтересів держав та громадян у складному та небезпечному світі.

Поняття національної безпеки включає в комплекс складників (рис.1.1.). Забезпечення цих складових національної безпеки вимагає комплексних стратегій та політик, співпраці різних галузей влади та суспільства, а також адаптації до змін у геополітичному середовищі та загрозах, з якими країна стикається.

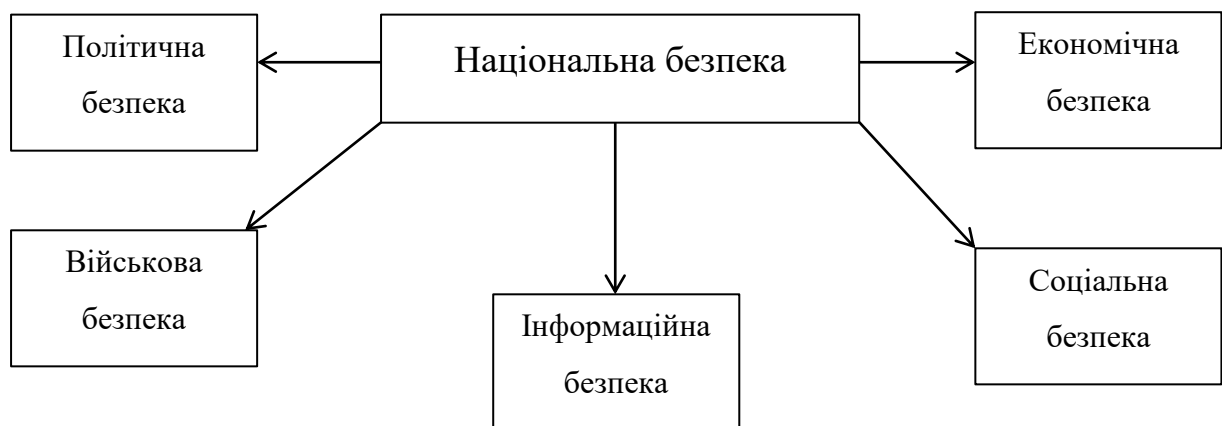

Рис. 1.1. Складники національної безпеки

Загальною метою національної безпеки є забезпечення сталості, безпеки та захисту національних інтересів та цінностей країни в умовах внутрішніх та зовнішніх загроз. Забезпечення національної безпеки включає в себе політичну, економічну, військову, інформаційну, соціальну, екологічну та культурну безпеку [62]. Всі ці компоненти пов'язані і вимагають комплексних заходів та стратегій для забезпечення стійкості та процвітання країни.

Національна безпека є комплексним поняттям, яке охоплює різні складові та аспекти. Охарактеризуємо їх.

Політична безпека. Забезпечення стійкості політичної системи, внутрішньої стабільності та легітимності влади. Це включає в себе запобігання політичним кризам та конфліктам. Політична безпека включає в себе забезпечення стабільності політичної системи та легітимності влади. Прикладом може бути запобігання політичним кризам та конфліктам, а також впровадження реформ для зміцнення демократії та правової держави [13]. Ця складова відноситься до стабільності політичної системи та функціонування державних інститутів. Вона включає в себе здатність до управління країною в мирний та стабільний спосіб, дотримання прав людини, рівності та законності.

Економічна безпека. Захист економічних інтересів та стійкості національної економіки. Це охоплює відповідний рівень виробництва, енергетичу безпеку, та управління фінансами. Економічна безпека передбачає захист економічних інтересів та стійкості національної економіки. Ця складова відноситься до здатності країни забезпечувати стале економічне зростання, зберігати фінансову стабільність, забезпечувати працевлаштування та соціальний захист населення. Наприклад, розвинута економіка зможе забезпечити сталі доходи для громадян і фінансування соціальних програм.

Військова безпека. Захист територіальної цілісності та суверенітету від зовнішніх загроз. Це включає в себе оборонні потужності та стратегії

військової безпеки [39]. В цьому контексті, військова безпека означає здатність захистити територіальну цілісність в разі військової агресії. Вона включає в себе здатність країни захищати свою територіальну цілісність та національну незалежність від зовнішніх загроз. Це включає розвиток та підтримку збройних сил, наявність військової стратегії та здатність відповідати на військові загрози. Прикладом є розвиток військових сил та придбання сучасного військового обладнання.

Інформаційна безпека. Захист від інформаційних загроз, включаючи дезінформацію, кібератаки та маніпуляції громадською думкою. Забезпечення інформаційної безпеки означає захист від інформаційних загроз. Ця складова відноситься до захисту інформації та кібербезпеки. Вона включає в себе заходи для захисту інформаційних систем, відповідь на кіберзагрози та забезпечення національної інформаційної безпеки. Прикладом може бути захист від кібератак, вірусів, дезінформації та збереження критичних інфраструктур.

Соціальна та гуманітарна безпека. Забезпечення безпеки громадян, їхніх прав та свобод, а також розвиток освіти, охорони здоров'я та інфраструктури. Ця складова включає в себе захист прав та свобод громадян, а також розвиток соціальної сфери, включаючи освіту, охорону здоров'я та житло. Ця складова відноситься до здатності країни забезпечувати соціальне благополуччя свого населення. Вона включає в себе здатність до боротьби з бідністю, забезпечення доступу до освіти та медичного обслуговування, а також забезпечення гідної якості життя громадян. Прикладом може бути забезпечення доступу до якісної медичної допомоги та освіти.

Екологічна безпека. Захист навколишнього середовища від забруднення та природних катастроф. Екологічна безпека передбачає захист навколишнього середовища від забруднення та природних катастроф. Вона включає в себе заходи для збереження довкілля та забезпечення екологічної сталості. Це важливо для збереження природних ресурсів та забезпечення здоров'я громадян. Прикладом може бути зменшення викидів шкідливих

речовин та збереження природних резервів.

Принципи організації національної безпеки включають в себе основні стратегічні підходи, які лежать в основі забезпечення безпеки країни. Виділення цих принципів допомагає створити стратегічний фундамент та визначити напрямки дій для забезпечення національної безпеки в глобальному та складному світі [32]. Окреслимо їх:

- суверенність. Захист суверенітету та територіальної цілісності країни є основним принципом національної безпеки. Держава повинна мати повний контроль над своєю територією та рішеннями, які стосуються її внутрішнього і зовнішнього розвитку;

- комплексний підхід. Національна безпека вимагає комплексного підходу, охоплюючи всі аспекти життя суспільства, включаючи політику, економіку, оборону, інформаційний простір, інфраструктуру та соціальну сферу;

- партнерство. Співпраця з іншими країнами, міжнародними організаціями та іншими стейкхолдерами є важливим принципом [2]. Держави мають встановлювати партнерські відносини для обміну інформацією та спільного реагування на загрози;

- превентивна діяльність. Захист національної безпеки передбачає превентивні заходи для запобігання можливим загрозам. Це включає в себе аналіз ризиків, розробку раннього попередження та планування заходів на випадок криз.

- спільні цінності і стандарти. Забезпечення спільних цінностей і стандартів в суспільстві сприяє єдності та стійкості. Розвиток демократії, правової держави і прав людини є важливими чинниками для національної безпеки;

- флексібільність і адаптивність. Забезпечення національної безпеки вимагає флексібільності та здатності адаптувати стратегії та заходи до змінюючихся умов і загроз;

- публічна підтримка. Широка підтримка національної безпеки з боку

громадськості є важливим чинником. Громадяни повинні розуміти і підтримувати заходи, спрямовані на забезпечення їхньої безпеки.

Ці принципи допомагають створити ефективну систему забезпечення національної безпеки, яка реагує на сучасні виклики і загрози та забезпечує стійкість та захист держави.

Отже, національна безпека – це комплексний стан, при якому суверенна держава забезпечує захист своїх громадян, територіальної цілісності, суверенітету, економічних і соціальних інтересів в умовах миру і війни. Складові національної безпеки включають політичну, економічну, військову, інформаційну, соціальну, гуманітарну та екологічну безпеку, кожна з яких грає важливу роль у забезпеченні стійкості та виживання держави в умовах загроз та викликів.

1.2. Загрози та ризики для національної безпеки

Загрози та ризики для національної безпеки є актуальною та нагальною проблемою в сучасному світі. Зміни в геополітичному середовищі, розвиток технологій, конфлікти та природні катастрофи створюють складну картину для держав та суспільств. Розуміння та аналіз цих загроз є важливим завданням для забезпечення стабільності та безпеки національних інтересів [57]. У цьому контексті, ця стаття розглядає різноманітні аспекти загроз та ризиків, що ставляться перед національною безпекою, а також важливість розробки стратегій та заходів для їхнього запобігання та подолання.

Ризики національної безпеки – це потенційні небезпеки або можливі загрози, які можуть виникнути і поставити під сумнів стабільність, територіальну цілісність, інтереси та безпеку суверенної держави [10].

Загроза національній безпеці – це потенційна ситуація, діяльність чи обставини, які можуть ставити під загрозу стабільність, територіальну цілісність, суверенітет та інтереси суверенної держави [31].

Загрози та ризики для національної безпеки включають в себе різноманітні чинники і виклики, які можуть ставити під загрозу стабільність, територіальну цілісність та інтереси держави.

Розглянемо кожен із зазначених пунктів з більшим розширенням та прикладами:

1. Військові загрози.

Військові загрози можуть включати агресію інших країн, придбання ядерної зброї, розвиток військових сил у прикордонних регіонах, інтервенцію внутрішніх конфліктів і т. д. Військова агресія включає в себе будь-які дії чи дійсності, коли одна держава використовує силу або загрожує використовувати силу для вторгнення в іншу державу. Це може включати в себе військову окупацію, анексію частини території, здійснення військових операцій та інші дії, спрямовані на порушення територіальної цілісності та суверенітету іншої держави. Наприклад, анексія Криму Росією в 2014 році створила серйозну військову загрозу для України.

Військові конфлікти – це збройні сутички між державами чи збройні конфлікти внутрішнього характеру. Окупація території включає в себе встановлення контролю чужою державою над частиною або всією територією іншої держави. Це може призвести до гуманітарних криз, порушення прав людини та загострення міжнародних відносин [51]. Прикладами є військові конфлікти в Сирії, Лівії та окупація Палестинських територій Ізраїлем.

Збільшення військової активності прикордонних сусідів може бути причиною підвищення напруги та загрози національній безпеці. Це може включати в себе проведення військових навчань біля кордону, розміщення військ та збройних сил біля кордону чи провокації, які можуть призвести до воєнних конфліктів. Наприклад, збільшення військової активності Росії біля кордонів України викликало серйозну турботу та реакцію міжнародного

співтовариства.

2. Гібридна війна.

Гібридна війна використовує різні інструменти, такі як дезінформація, кібератаки, фінансовий тиск і вплив на політичну сферу, для досягнення своїх цілей. Прикладом може бути російська гібридна війна в Україні, яка включає в себе підтримку сепаратистів та інформаційну війну.

3. Кіберзагрози.

Атаки на інформаційні та комунікаційні системи можуть спричинити виток конфіденційної інформації, руйнування інфраструктури та порушення роботи державних установ. Наприклад, атаки групи хакерів на критичну інфраструктуру або виборчі системи.

Кібератаки на критичну інфраструктуру становлять серйозну загрозу національній безпеці. Ці атаки можуть бути спрямовані на електроенергетичні системи, водопостачання, транспорт, медичні системи та інші ключові інфраструктурні об'єкти [26]. Атаки на такі системи можуть мати руйнівний ефект, призводячи до великих відключень та втрат життів. Наприклад, вже були випадки атак на енергетичні мережі, які призводили до перебоїв у подачі електроенергії та призупинення виробництва.

Витік конфіденційної інформації, також відомий як «кібервитік», може ставити під загрозу національну безпеку шляхом розкриття важливих державних секретів, комерційних та військових таємниць. Це може бути результатом кібератак, хакерської діяльності чи внутрішнього підриву. Витік конфіденційної інформації може спричинити втрату конкурентних переваг, порушити національний суверенітет та призвести до дипломатичних криз.

Загрози кібербезпеці включають в себе можливість кібератак на інформаційні системи, мережі та додатки. Це може призвести до витоку конфіденційної інформації, порушень приватності, фінансових втрат та інших негативних наслідків [1]. Кібершпигунство означає використання кіберзасобів для отримання інформації про ворожі дії, оборону, стратегію та інші важливі дані. Це може бути важливим елементом військової розвідки та

впливу на політичні рішення.

5. Тероризм.

Терористичні організації можуть вчинити теракти, викрадення та інші дії, які загрожують життю та безпеці громадян. Прикладами є діяльність групи «Ісламська держава» (ISIS) та атаки на цивільних громадян.

6. Економічні загрози.

Економічні загрози можуть включати економічний шпигунство, введення санкцій проти держави, кібератаки на фінансові установи тощо. Санкції є інструментом зовнішньої політики, який використовується для виконання певних цілей, таких як зміна поведінки держави чи режиму. Санкції можуть включати в себе обмеження торговельних відносин, фінансові обмеження та заборону на ввезення чи вивезення товарів. Наприклад, міжнародні санкції проти Росії були введені у зв'язку з анексією Криму та підтримкою сепаратистів на сході України.

Торгові конфлікти виникають, коли держави вводять мита, тарифи та інші обмеження на міжнародну торгівлю. Це може стати результатом недоліків у торговельних відносинах між країнами, наприклад, нерівновага в торговельних обсягах або незадоволеність торговельними угодами. Торгові конфлікти можуть призвести до зниження обсягів торгівлі та вплинути на економічний розвиток країн [45].

Економічні кризи виникають, коли економіка держави зазнає суттєвих труднощів, таких як спад виробництва, безробіття та зменшення споживчого попиту. Це може бути викликано різними чинниками, включаючи фінансові кризи, банкрутства підприємств, світові фінансові коливання тощо. Економічні кризи можуть вплинути на стабільність та соціальний порядок в країні.

7. Зміни клімату.

Зміни клімату можуть призвести до природних катастроф, таких як повені, засухи, лісові пожежі, які можуть вплинути на безпеку та життя громадян. Наприклад, глобальне потепління може збільшити інтенсивність

природних стихійних лих.

8. Соціальні та гуманітарні кризи.

Міграційні кризи, біженці та голод можуть виникнути через конфлікти, природні катастрофи або політичні кризи. Ці кризи можуть вимагати гуманітарної допомоги та призвести до загострення соціальних конфліктів.

Масові міграції та біженцівкі кризи можуть виникати з різних причин, включаючи військові конфлікти, природні катастрофи, політичні репресії або економічну нестабільність. Ці явища можуть створювати значну гуманітарну надзвичайну ситуацію та загрожувати національній безпеці. Біженці - це особи, які пересуваються через кордони країни через страх перед переслідуванням, насильством або іншими небезпеками [45]. Масові міграції можуть породжувати геополітичні конфлікти та створювати тиск на приймаючі країни, щодо забезпечення притулку та допомоги біженцям. Прикладом є міграційна криза в Європі, спричинена конфліктом в Сирії.

Голод та гуманітарні катастрофи можуть виникати через природні явища, такі як засухи, повені, лісові пожежі або через конфлікти та військові операції. Ці кризи можуть призвести до великої кількості жертв, голоду, хвороб та гуманітарних потреб. Гуманітарні організації та держави повинні швидко реагувати, надавати гуманітарну допомогу та забезпечувати доступ до неї для постраждалих населення.

Епідемії та захворювання можуть мати серйозний вплив на здоров'я населення та загрожувати національній безпеці. Поширення інфекційних хвороб, таких як епідемія грипу, ебола або COVID-19, може призвести до великої кількості захворювань і смертей. Здоровий населений є важливим ресурсом для будь-якої держави, і тому важливо мати відповідні системи охорони здоров'я, профілактики та реагування на епідемії.

Небезпека загроз для національної безпеки полягає в можливості створення конфліктів, загрози життю та безпеці громадян, економічних втрат, збоїв в інфраструктурі, порушенні суверенітету та стабільності держави. Вони можуть призвести до загострення міжнародних відносин та порушення міру та безпеки.

Таблиця 1.1

Способи подолання загроз національної безпеки

Загроза	Характеристика	Приклад
Дипломатичні зусилля	Мирні переговори та дипломатичні зусилля можуть допомогти вирішити міжнародні конфлікти та запобігти війнам.	Прикладом є Мінські угоди, які були укладені для врегулювання конфлікту в Україні
Зовнішній захист	Укладення оборонних альянсів і партнерств може забезпечити колективний захист від можливих військових загроз.	Наприклад, НАТО є прикладом оборонного альянсу.
Кібербезпека	Зміцнення кібербезпеки може захистити інформаційні системи від кібератак.	Держави і компанії вкладають значні зусилля в захист від кіберзагроз.
Гуманітарна допомога	Надання гуманітарної допомоги та медичної допомоги може допомогти вирішити гуманітарні кризи, такі як біженцівські кризи та голод.	Міжнародні організації, такі як Червоний Хрест, надають допомогу в кризових ситуаціях.
Розвиток інфраструктури	Зміцнення інфраструктури може допомогти в подоланні екологічних та економічних загроз.	Прикладом є будівництво водних споруд для запобігання повеням та розвиток відновлювальних джерел енергії для зменшення викидів CO ₂ .
Співпраця та обмін інформацією	Міжнародна співпраця та обмін інформацією між державами та агентствами може допомогти в запобіганні кібератак, боротьбі з тероризмом та іншими загрозами.	Наприклад, Інтерпол співпрацює в боротьбі з міжнародною злочинністю.
Публічна свідомість	Засилення громадської свідомості та освіти щодо загроз національній безпеці може допомогти виявляти та запобігати ризикам.	Свідомі громадяни можуть виявляти дезінформацію та підтримувати заходи, спрямовані на зміцнення безпеки.

Пошук шляхів подолання загроз є необхідним для забезпечення стабільності, безпеки та захисту інтересів держави та громадян.

Загрози та ризики національної безпеки – це конкретні чинники або обставини, які створюють потенційну небезпеку для стабільності,

територіальної цілісності, суверенітету, економічних інтересів та загальної безпеки держави. Ці загрози можуть включати в себе військові конфлікти, тероризм, кібератаки, економічні кризи, гуманітарні кризи, зміни клімату, глобальну нестабільність, дезінформацію та інші негативні явища, які можуть поставити під загрозу національну безпеку держави. Для забезпечення національної безпеки важливо виявляти, аналізувати та ефективно реагувати на ці загрози [21]. Вони включають в себе широкий спектр факторів, які можуть загрожувати стабільності, територіальній цілісності, економічній та соціальній безпеці країни. Вони можуть виникати як внаслідок внутрішніх, так і зовнішніх чинників, включаючи військові конфлікти, тероризм, кіберзагрози, економічні кризи, економічне шпигунство та інші небезпеки. Ефективне управління цими загрозами вимагає системного підходу, співпраці та прийняття стратегічних заходів для їх запобігання та подолання з метою забезпечення національної безпеки країни.

1.3. Підходи до визначення стратегій та політик забезпечення національної безпеки

Визначення та реалізація стратегій та політик забезпечення національної безпеки є надзвичайно важливою задачею для будь-якої держави. Відправною точкою для розробки таких стратегій є визначення загроз та ризиків, з якими стикається кожна конкретна країна.

Стратегія забезпечення національної безпеки – це план або документ, який визначає основні цілі, завдання, пріоритети та заходи, спрямовані на збереження, захист та зміцнення безпеки та стійкості держави [46]. Вона розробляється національними урядовими органами, зазвичай на рівні керівництва країни, і може включати в себе різні аспекти безпеки, такі як військова, економічна, політична, соціальна та кібернетична безпека.

Основні компоненти стратегії забезпечення національної безпеки

включають визначення загроз і ризиків, ідентифікацію цілей та завдань, визначення ролі та функцій різних відомств і структур уряду, розробку планів дій і заходів, а також визначення ресурсів та бюджетів, необхідних для виконання стратегії. Стратегія забезпечення національної безпеки є важливим інструментом для забезпечення стійкості та захисту держави в умовах змінюючогося світового оточення і потенційних загроз.

Політика забезпечення національної безпеки – це сукупність стратегій, програм, прийнятих рішень і заходів, спрямованих на забезпечення та зміцнення безпеки та стійкості держави [11]. Вона включає в себе політику уряду та усі дії, спрямовані на запобігання загрозам, відповідь на них і мінімізацію можливих ризиків.

Політика забезпечення національної безпеки визначає основні пріоритети та стратегії в цій сфері, а також визначає роль та функції різних відомств та структур уряду в цьому процесі. Вона також може включати в себе законодавчі акти, міжнародні угоди, засоби фінансування та регуляторні механізми для реалізації стратегій і програм забезпечення національної безпеки.

Політика забезпечення національної безпеки відображає специфічні потреби та виклики кожної держави і може включати в себе аспекти, такі як військова оборона, кібербезпека, економічна стійкість, боротьба з тероризмом, кризовий управління, захист прав і свобод громадян та інші.

Існують різні підходи до визначення стратегій та політик забезпечення національної безпеки, і їх вибір зазвичай залежить від конкретних умов та завдань держави [28]. Розглянемо декілька основних підходів.

Міждержавний підхід. Цей підхід передбачає, що національна безпека залежить від відносин та співпраці з іншими державами. Він передбачає укладення міжнародних договорів, створення оборонних альянсів та іншу форму міжнародного співробітництва для забезпечення безпеки. Міждержавний підхід базується на відносинах та співпраці між державами.

Досягнення колективної безпеки та відповідь на загрози вимагають спільних зусиль та міжнародних договорів [56]. Такий підхід спрямований на зменшення напруги між країнами та забезпечення миру.

Приклад 1. Україна співпрацює зі Збройними Силами НАТО та іншими країнами-членами для забезпечення колективної безпеки та відповіді на загрози.

Приклад 2. Угода про нерозповсюдження ядерної зброї (ДНЗ) є міжнародним договором, призначеним для зменшення ядерної загрози та збереження миру.

Внутрішній підхід. Цей підхід акцентує увагу на внутрішніх аспектах забезпечення національної безпеки, таких як створення ефективних правоохоронних та військових структур, запобігання внутрішнім загрозам та забезпечення стабільності в державі. Внутрішній підхід покладає наголос на внутрішніх аспектах забезпечення національної безпеки [28]. Відповідальність за створення ефективних правоохоронних та військових структур, запобігання внутрішнім загрозам та забезпечення стабільності лежить на внутрішній політиці держави.

Приклад 1. Поліція та спецслужби України спільно працюють над запобіганням терористичних актів та злочинності власної країни.

Приклад 2. Створення національної гвардії для забезпечення внутрішньої безпеки та участі в обороні країни.

Комплексний підхід. Цей підхід передбачає поєднання різних методів та інструментів для забезпечення національної безпеки. Він може включати в себе як міждержавну співпрацю, так і внутрішні заходи, а також економічні, соціальні та інші аспекти [6]. Комплексний підхід визнає, що національна безпека залежить від численних аспектів. Він передбачає використання різних методів та інструментів для забезпечення безпеки, включаючи як міжнародну співпрацю, так і внутрішні заходи.

Приклад 1. Створення Національної стратегії безпеки, яка включає в себе елементи зовнішньої політики, оборони, економіки та інших галузей.

Приклад 2. Програми розвитку, які спрямовані на покращення економічної та соціальної сфери країни, які впливають на загальну національну безпеку.

Стратегічний підхід. Цей підхід передбачає розробку довгострокових стратегій та політик забезпечення національної безпеки. Вони визначають основні цілі та завдання держави в галузі безпеки та визначають шляхи досягнення цих цілей. Стратегічний підхід розглядає забезпечення національної безпеки як довгостроковий процес, який потребує визначення основних цілей та завдань. Стратегічні документи визначають шляхи досягнення цих цілей [60].

Приклад 1. Стратегія кібербезпеки, яка визначає плани та заходи для захисту від кіберзагроз.

Приклад 2. Стратегія енергетичної безпеки, яка визначає шляхи диверсифікації джерел енергопостачання для зменшення залежності від одного постачальника.

Реагувальний підхід. Цей підхід акцентує увагу на реагуванні на конкретні загрози та події, які можуть виникати в реальному часі. Він передбачає готовність та швидку реакцію на нові загрози. Реагувальний підхід акцентує увагу на готовності до реагування на конкретні загрози та події, які можуть виникати в реальному часі. Гнучкість та швидка реакція на нові загрози є ключовими складовими цього підходу.

Приклад 1. Готовність рятувальників та екстрених служб до реагування на природні катастрофи, такі як повені або землетруси.

Приклад 2. Створення кризових комітетів та планів для реагування на непередбачені події, такі як терористичні атаки чи екологічні аварії.

Вибір конкретного підходу до забезпечення національної безпеки

залежить від умов, мети та ресурсів держави. Зазвичай, держави використовують комбінацію цих підходів для забезпечення своєї національної безпеки.

Кожен із цих підходів має свої переваги та недоліки, і їх вибір залежить від специфіки держави та загроз, з якими вона стикається. Незалежно від обраного підходу, важливо мати чітку стратегію та політику забезпечення національної безпеки для збереження стабільності, суверенітету та благополуччя нації [5]. Здійснення аналізу загроз, розробка та впровадження відповідних стратегій є важливою складовою функції керівництва держави, яка відповідає за безпеку своїх громадян і території.

Однак часто ефективне забезпечення національної безпеки вимагає комбінації різних підходів. Країни можуть вести переговори з іншими державами (міждержавний підхід), одночасно розробляти внутрішні заходи для підвищення стійкості та стійкості суспільства (внутрішній підхід), створювати комплексні стратегії та політику, враховуючи різні аспекти безпеки (комплексний підхід), а також реагувати на негативні події в реальному часі (реагувальний підхід). Іноді важливо змішувати ці підходи для досягнення найкращих результатів.

РОЗДІЛ 2

МІЖНАРОДНИЙ ПРАКТИЧНИЙ ДОСВІД ЗАХИСТУ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ

2.1. Досвід захисту національної безпеки в США

Сполучені Штати Америки, будучи однією з найвпливовіших країн у світі, мають багатий досвід у галузі захисту національної безпеки. Американський підхід до забезпечення безпеки включає в себе розвинуту систему оборони, розвідки, правоохоронних органів та кіберзаходів. Цей досвід став результатом численних викликів і загроз, з якими США стикалися протягом своєї історії [11]. У цьому дослідженні ми розглянемо ключові аспекти досвіду захисту національної безпеки в Сполучених Штатах та визначимо важливі уроки, які можуть бути корисними для інших країн.

Досвід захисту національної безпеки в Сполучених Штатах Америки (США) включає в себе кілька важливих аспектів.

Міцна військова сила. США володіють однією з найпотужніших військових сил у світі. Збройні сили США включають в себе армію, війська повітряного та морського флотів, морську піхоту та національну гвардію. Вони готові для захисту національних інтересів та глобальних обов'язків США [52]. Великий бюджет національної оборони дозволяє США підтримувати високий рівень готовності до війни.

Розвинена розвідка і контррозвідка. Спеціальні служби США, такі як Центральна розвідувальна служба (CIA) і Федеральне бюро розслідувань (FBI), відіграють важливу роль у зборі інформації про можливі загрози національній безпеці та захисті внутрішньої безпеки [5]. Кібербезпека. США активно розвивають кіберзахист і проводять операції з кіберборотьби. Федеральна служба кібербезпеки та інфраструктури (CISA) відповідає за захист критичних інфраструктур в кіберпросторі [13].

Міжнародні партнерства. США активно співпрацюють з іншими

країнами та міжнародними організаціями у сфері безпеки. Спільно з іншими країнами, особливо з НАТО, США підтримують стабільність та миру в світі [23]. США ведуть активну зовнішню політику, сприяючи розвитку демократії, миру та стабільності у світі через дипломатичні та економічні інструменти. Країна підтримує міжнародні організації, такі як Організація Об'єднаних Націй та НАТО.

Публічний інтерес і громадська участь. Важливим аспектом захисту національної безпеки є залучення громадськості та громадських організацій до процесу прийняття рішень та контролю над діяльністю уряду [8].

Законодавча база. США мають розгалужену систему законодавчих актів та правил, що регулюють національну безпеку. Найбільш відомими є Закон про національну безпеку (National Security Act) та Закон про оборонну індустрію (Defense Production Act).

Система влади та контролю. США мають систему поділу влади, що включає в себе виконавчу, законодавчу та судову гілки. Ця система дозволяє забезпечити контроль та баланс в прийнятті рішень у галузі національної безпеки [8].

Загальна система захисту національної безпеки в США базується на принципах демократії, міцності збройних сил, розвідки, кібербезпеці та громадської участі. Ця система дозволяє забезпечити стійкість та захист національних інтересів США в умовах сучасних глобальних викликів.

Загалом, досвід США у сфері захисту національної безпеки базується на міцних збройних силах, розвинутих розвідувальних та контррозвідувальних службах, високому рівні кібербезпеки та активній міжнародній співпраці. Ці компоненти допомагають забезпечити стійкість та захист національних інтересів США.

Забезпечення національної безпеки Сполучених Штатів Америки (США) базується на декількох практичних аспектах, які Україна може перейняти та впровадити для зміцнення власної національної безпеки:

1. Збройні сили та оборонні спроможності.

Сучасне озброєння та військова техніка. Україна може інвестувати в оновлення своєї військової техніки та озброєння, зокрема великої мобільності та сучасних систем зв'язку.

Військові вправи та навчання. Залучення до спільних військових вправ і навчань з іншими країнами дозволяє підвищити професійну підготовку військових та зміцнити співпрацю з союзниками.

2. Кібербезпека.

Створення центрів кібербезпеки. Україна може розглядати можливість створення спеціалізованих центрів кібербезпеки для виявлення та відвертання кіберзагроз.

Підготовка кіберспеціалістів. Розвиток програм підготовки кіберспеціалістів та співпраця з академічними установами можуть зміцнити кіберзахист країни.

3. Зовнішня політика та міжнародна співпраця:

Розвиток дипломатичних відносин. Україна може активно співпрацювати з іншими країнами та міжнародними організаціями для підтримки своїх національних інтересів та створення міцних союзів.

Участь в міжнародних місіях. Україна може надавати підтримку міжнародним місіям миру та безпеки, що сприяє її міжнародному статусу та отриманню підтримки інших країн.

4. Розвідка та контррозвідка.

Спеціалізовані служби безпеки. Україна може розвивати спеціалізовані служби, які виявляють та припиняють діяльність іноземних розвідувальних служб на своїй території.

Захист від внутрішніх загроз. Співпраця між службами безпеки та правоохоронними органами може допомогти виявляти та запобігати внутрішнім загрозам.

5. Законодавча база та реформи.

Законодавчі зміни. Україна може розглядати можливість вдосконалення законодавства у сфері національної безпеки та оборони.

Антикорупційні заходи. Боротьба з корупцією в уряді та силових структурах допоможе зміцнити національну безпеку.

6. Публічний інтерес та громадська участь.

Громадський контроль. Залучення громадськості та неправління організацій до обговорення питань національної безпеки сприяє визначенню пріоритетів та ефективних заходів.

7. Система відповідальності та моніторингу.

Створення незалежних контролюючих органів: Україна може розглядати можливість створення незалежних контролюючих органів, які будуть відповідальні за моніторинг діяльності органів забезпечення національної безпеки.

Переймаючи ці практичні аспекти забезпечення Національної безпеки з досвіду США, Україна може посилити свою безпеку та захист національних інтересів. Ключовими кроками є модернізація військових сил та озброєння, підвищення кібербезпеки, розвиток зовнішньої політики та міжнародної співпраці, зміцнення розвідувальних служб, реформи законодавства та боротьба з корупцією, залучення громадськості до обговорення питань національної безпеки, а також створення ефективної системи відповідальності та моніторингу.

Сполучені Штати Америки мають багатий та довгий досвід у галузі захисту національної безпеки, який включає в себе різноманітні аспекти, від військової оборони та розвідки до кібербезпеки та правоохоронних органів. Цей досвід сформувався внаслідок реакції на численні виклики та загрози, які змусили розвивати та вдосконалювати систему захисту [36].

Ключові уроки, які можна винести з американського досвіду, полягають у необхідності комплексного підходу до захисту національної безпеки, розвитку сучасних кіберзаходів та важливості співпраці з іншими країнами для вирішення міжнародних проблем безпеки. Сполучені Штати Америки залишаються важливим джерелом навчання та надихнення для інших країн, які прагнуть забезпечити свою національну безпеку в умовах сучасного світу.

Переймаючи кращий досвід забезпечення національної безпеки, Україна може зміцнити свою позицію в регіоні та сприяти стабільності та миру у світі.

2.2. Європейський досвід розбудови системи захисту національної безпеки

Система захисту національної безпеки є важливим елементом життя будь-якої держави, спрямованим на забезпечення стабільності, суверенітету та безпеки її громадян. Європейський досвід розбудови таких систем має велике значення для країн, які прагнуть вдосконалити свої підходи до забезпечення національної безпеки [44]. У цьому дослідженні розглядається європейський досвід у галузі захисту національної безпеки та надається огляд ключових аспектів цього досвіду з метою винесення важливих уроків для інших країн.

Системи національної безпеки в європейських країнах відрізняються за своєю структурою, функціями та організацією. Основні особливості систем національної безпеки в Європі включають:

- різноманітність моделей. Європейські країни використовують різні моделі систем національної безпеки [6]. Наприклад, деякі країни мають централізовані системи, де національна безпека координується центральними органами, тоді як інші країни володіють децентралізованими системами, де велика кількість органів відповідає за різні аспекти безпеки;

- міжнародне співробітництво. Багато європейських країн активно співпрацюють на міжнародному рівні для забезпечення своєї національної безпеки. Це включає в себе участь в міжнародних організаціях, об'єднання для спільної оборони та спільні військові операції.

- багатогалузевість. Системи національної безпеки в Європі включають в себе різні галузі, такі як військова, поліцейська, кібернетична та інші. Вони співпрацюють для забезпечення комплексного підходу до безпеки.

- залежність від міжнародного контексту. Багато європейських країн мають свої системи національної безпеки, але вони також враховують міжнародний контекст. Поняття колективної безпеки і спільних викликів для країн Європейського союзу стають дедалі важливішими.

- зосередження на м'якій безпеці. Окрім традиційних аспектів безпеки, багато європейських країн акцентують увагу на м'яких аспектах безпеки, таких як соціальна, економічна та екологічна безпека.

- захист прав і свобод громадян. В багатьох європейських країнах великий акцент робиться на захист прав та свобод громадян, включаючи право на приватність та інформаційну безпеку [32].

- регіональні особливості. В зв'язку з різними геополітичними умовами, системи національної безпеки можуть мати регіональні особливості. Наприклад, країни Північної та Південної Європи можуть акцентувати увагу на обороні від можливої загрози Росії, тоді як країни Західної Європи

Європейський досвід розбудови системи захисту національної безпеки базується на співпраці між країнами та активному залученні до цього процесу громадськості. Розкриємо кілька конкретних прикладів.

Європейська оборонна співпраця.

Європейська оборонна ініціатива та Постійне структуроване співробітництво (PESCO) дозволяють країнам Європейського союзу спільно розробляти та придбавати військову техніку [29]. Наприклад, Європейські країни об'єднали зусилля для розробки спільного бойового літака Eurofighter Typhoon. Ще одним прикладом є Європейський багатоцільовий транспортний літак Airbus A400M. Цей великий військовий літак був розроблений кількома європейськими країнами та використовується для транспортування військового обладнання та військових підрозділів. Також Франція та Італія спільно розробили та побудували фрегати класу Horizon для оборони від повітряних та ракетних загроз

Боротьба з тероризмом.

Багато європейських країн активно співпрацюють у боротьбі з тероризмом [7]. Наприклад, Європейський центр з контролю над тероризмом (ECTC) координує обмін інформацією та спільні операції для запобігання терористичним загрозам. Європейська поліцейська організація (EUROPOL). Ця агенція співпрацює з країнами Європейського Союзу, щоб боротися з

міжнародним тероризмом та організованою злочинністю. Європейська служба зовнішньої дії (EEAS). Вона координує дипломатичну діяльність ЄС в справах безпеки й оборони, включаючи боротьбу з тероризмом в різних регіонах.

Енергетична безпека.

Безпека постачання енергії є ключовою складовою національної безпеки. Багато європейських країн дивляться на розширення використання відновлюваних джерел енергії та диверсифікацію джерел постачання, щоб зменшити залежність від окремих постачальників [21]. Європейські країни активно інвестують у відновлювані джерела енергії для зменшення залежності від вугільної та газової енергетики.

Інформаційна безпека.

Європейські країни активно працюють над захистом інформації та кібербезпекою. Наприклад, Європейський Союз прийняв Загальний регламент з захисту даних (GDPR), який регулює обробку особистих даних та забезпечує прозорість щодо цього питання. Спільно з INTERPOL та Європолом, Європейський центр з кібербезпеки (EC3) сприяє боротьбі з кіберзлочинністю та забезпечує інформаційну безпеку в Європі. Європейська агенція з безпеки мереж та інформації (ENISA) сприяє підвищенню рівня кібербезпеки в ЄС та сприяє обміну інформацією щодо загроз в інформаційному просторі.

Міжнародні місії та миротворчі операції.

Європейські країни активно беруть участь в міжнародних місіях миру та безпеки. Наприклад, європейці беруть участь у миротворчих операціях Організації Об'єднаних Націй у різних країнах світу. Європейська служба зовнішньої дії (EEAS) веде місії миротворців та цивільних спостерігачів в різних країнах, таких як Ємен, Україна та Лівія. Європейська спільна зовнішньополітична служба (EUPC) координує обмін інформацією та спільні дії ЄС у справах зовнішньої політики та миротворчості.

За цими прикладами видно, що Європейський досвід розбудови системи

захисту національної безпеки базується на спільній співпраці, розвитку важливих сфер, таких як оборона, кібербезпека та інформаційна безпека, а також на активному внеску громадськості у процес прийняття рішень. Україна може взяти на замітку ці підходи для зміцнення власної системи національної безпеки.

Можливості застосування європейських стратегій забезпечення національної безпеки в Україні включають такі аспекти:

1. Співпраця та обмін інформацією. Україна може встановити міжнародні партнерства та обмін досвідом з європейськими країнами у сфері національної безпеки. Це дозволить забезпечити кращий аналіз загроз, виявлення та відповідь на них.

2. Кібербезпека. Україна може вивчати європейський підхід до кібербезпеки та розвивати відповідну інфраструктуру. Це включає в себе створення національних центрів кібербезпеки, регуляторних рамок та співпрацю зі спеціалізованими агентствами, які борються з кіберзагрозами.

3. Боротьба з тероризмом та організованою злочинністю. Україна може залучити європейський досвід та засоби для боротьби з терористичними організаціями та організованою злочинністю, включаючи співпрацю з INTERPOL, Європолем та іншими міжнародними агентствами.

4. Міжнародні місії миру та безпеки. Україна може активно брати участь у міжнародних місіях миру та безпеки, співпрацюючи з ЄС та іншими міжнародними організаціями. Це дозволить Україні внести власний внесок у підтримку миру та стабільності у світі.

5. Енергетична безпека. Україна може навчатися від європейських країн у сфері енергоефективності та використання відновлюваних джерел енергії. Диверсифікація джерел постачання газу та електроенергії може зменшити вразливість перед зовнішніми загрозами.

6. Міграційна політика. Україна може вивчити європейський досвід управління міграцією та розробки механізмів інтеграції біженців та мігрантів. Це допоможе покращити безпеку кордонів та розвиток соціального

сектору.

7. Економічна безпека. Україна може навчатися від європейських країн з питань економічної безпеки, включаючи розвиток стабільних інституцій, боротьбу з корупцією та сприяння розвитку підприємництва.

Застосування європейських стратегій забезпечення національної безпеки допоможе Україні підвищити ступінь стійкості та резильєнтності перед різноманітними загрозами, зміцнити національну безпеку та сприяти стабільності в регіоні.

Європейський досвід розбудови системи захисту національної безпеки підкреслює важливість співпраці та впровадження комплексних підходів для ефективного забезпечення безпеки. Європейські країни активно працюють над розробкою стратегій, які враховують різні аспекти загроз та впроваджують інноваційні методи в сфері кібербезпеки, захисту критичної інфраструктури та гуманітарних аспектів безпеки [18].

Успішна система захисту національної безпеки вимагає постійної адаптації до змінюючихся загроз, спрямованості на співпрацю з іншими країнами та розробки комплексних стратегій, які враховують всі аспекти безпеки. Європейський досвід може слугувати джерелом навчання та надихнення для інших країн, які працюють над забезпеченням своєї національної безпеки.

РОЗДІЛ 3

РЕАЛІЗАЦІЯ СТРАТЕГІЙ ТА ПОЛІТИК ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ

3.1. Проблеми встановлення системи національної безпеки в Україні

Проблем встановлення системи національної безпеки в Україні визначається низкою сучасних викликів та загроз, з якими країна стикається. Російська агресія в Україні, тероризм, кіберзагрози, економічні виклики та соціальні напруги створюють складний контекст, в якому забезпечення національної безпеки має вирішальне значення для збереження суверенітету та стабільності держави [36]. Ця проблема стає ключовою для політичних рішень та стратегій, спрямованих на захист інтересів України в сучасному світі.

Національна безпека України – це стан захищеності та стійкості держави перед різними загрозами та викликами, які можуть виникнути на зовнішньому та внутрішньому рівнях [50]. Це включає в себе захист територіальної цілісності, суверенітету, економічних та соціальних інтересів, а також безпеки громадян. Національна безпека в Україні вимагає комплексного підходу та врахування різних аспектів, включаючи політичні, економічні, військові, інформаційні та соціальні аспекти.

Встановлення ефективної системи національної безпеки в Україні - це критичний завдання, яке потребує вирішення численних викликів та проблем [61]. Ця система повинна забезпечувати захист суверенітету, територіальної цілісності, гідності громадян та стабільності країни в умовах зовнішніх та внутрішніх загроз.

Україна, як суверенна держава, має завдання забезпечення національної безпеки в умовах складного геополітичного середовища. Постійна загроза від сусідньої Росії та інших викликів, таких як тероризм та кіберзагрози,

ставлять перед Україною серйозні завдання щодо створення ефективної системи національної безпеки. Наше дослідження враховує важливі аспекти, такі як військова безпека, кібербезпека, економічна стійкість та гуманітарні виклики. Крім того, дослідження розглядає досвід інших країн у галузі забезпечення національної безпеки для винесення важливих уроків та рекомендацій для України.

Встановлення системи національної безпеки в Україні є складною та багатогранною проблемою, яка стикається з численними викликами та перешкодами. Деякі з основних проблем встановлення системи національної безпеки в Україні включають:

- впровадження реформ. Реформи у сфері національної безпеки передбачають об'єднання різних структур, оптимізацію та вдосконалення законодавства. Однак цей процес може супроводжуватися опозицією і суперечками між різними органами. Наприклад, об'єднання різних силових відомств може вимагати адаптації до нових структур і командування, що не завжди відбувається без проблем;

- збройний конфлікт. Збройний конфлікт України створює серйозні загрози для національної безпеки. Забезпечення безпеки в зоні конфлікту вимагає посилення контролю над кордоном та обмеження руху зброї та військ на тимчасово окуповані території;

- корупція та недостатність ресурсів. Корупція в силових структурах та недостатнє фінансування можуть вплинути на ефективність системи національної безпеки. Корупція може призвести до витоку секретної інформації, включаючи важливі дані про об'єкти критичної інфраструктури, а недостатнє фінансування може обмежити можливості системи національної безпеки в забезпеченні безпеки та стійкості;

- міжнародні виклики. Геополітична напруга з Росією та інші міжнародні виклики можуть вплинути на національну безпеку. Наприклад, зростання напруги може призвести до необхідності розміщення військових сил на кордоні та інших важливих об'єктах. Міжнародні відносини також

впливають на військову та політичну стратегію країни;

- інформаційна війна. Інформаційна війна включає дезінформацію, пропаганду та кіберзагрози. Захист від інформаційних атак і забезпечення кібербезпеки стають важливими завданнями. Важливо розвивати антидезінформаційні стратегії та зміцнювати інформаційну стійкість суспільства.

- внутрішні конфлікти та діалог. Внутрішні конфлікти, включаючи соціальні та етнічні розбіжності, можуть вплинути на стабільність країни. Розв'язання таких конфліктів та сприяння діалогу є важливими завданнями для національної безпеки;

- більше співпраці. Україна має розвивати співпрацю з іншими країнами та міжнародними організаціями для зміцнення своєї національної безпеки. Зокрема, важливо співпрацювати з Європейським Союзом, НАТО, ОБСЄ та іншими міжнародними організаціями з питань безпеки та оборони. Така співпраця допомагає зміцнити обороноздатність країни, отримувати підтримку та ресурси для захисту національних інтересів.

Загальна проблема встановлення системи національної безпеки в Україні полягає в тому, що цей процес відбувається в умовах постійних викликів, які зазнають змін з часом [31]. Це вимагає постійного оновлення стратегій та політики, реагування на нові загрози та зміну умов. Незважаючи на це, Україна продовжує працювати над зміцненням своєї системи національної безпеки з метою забезпечення стійкості та захисту національних інтересів.

Нами було розроблено систему рекомендацій для поглиблення національної безпеки України, яка враховує комплексні виклики та загрози, що стикається країна. Ці рекомендації охоплюють різні сфери, від законодавства та кібербезпеки до міжнародних відносин та співпраці з громадянськістю, та спрямовані на зміцнення безпеки, стійкості та суверенітету України.

1. Удосконалення системи законодавства та нормативно-правового

регулювання:

- перегляд та оптимізація законодавства, пов'язаного із національною безпекою;
- розробка та впровадження нових законів, спрямованих на зміцнення захисту критичних інфраструктур та кібербезпеки;
- підвищення відповідальності за порушення законодавства, що стосується національної безпеки.

2. Забезпечення стійкості критичної інфраструктури:

- розробка та впровадження стратегій захисту критичних об'єктів, таких як енергетичні установки, транспортні вузли, комунікаційні системи та інші;
- вдосконалення системи моніторингу та реагування на потенційні загрози.

3. Зміцнення кібербезпеки:

- розробка та впровадження кіберстратегії для захисту державних та комерційних інформаційних ресурсів;
- підвищення кіберсвідомості серед громадян та підтримка освіти в галузі кібербезпеки;
- посилення співпраці з міжнародними партнерами у сфері кіберзахисту.

4. Розвиток військової сили:

- поступове модернізування та оновлення збройних сил для забезпечення ефективного захисту кордонів та території країни;
- забезпечення навчання та підготовки військового персоналу на найвищому рівні.

5. Зміцнення міжнародних відносин:

- активна співпраця з міжнародними організаціями, зокрема Європейським Союзом, НАТО та ОБСЄ;
- розвиток партнерства з країнами-сусідами для спільного забезпечення регіональної стабільності.

6. Співпраця з громадськістю та громадськими організаціями:

- залучення громадськості до питань національної безпеки та розвитку національної безпекової культури;
- співпраця з неправліннями організаціями, які можуть бути корисними у вирішенні питань безпеки та конфліктів.

7. Забезпечення інформаційної стійкості:

- розвиток антидезінформаційних стратегій та дезінформаційного виявлення;
- підвищення свідомості громадян щодо інформаційних загроз та навчання критичного мислення.

8. Економічна стійкість та диверсифікація:

- розвиток різних галузей економіки для зменшення економічної залежності від окремих секторів;
- приваблення інвестицій та розвиток експортних можливостей для зміцнення економічної стійкості.

9. Постійне оновлення та аналіз стратегій безпеки. Забезпечення постійного оновлення та аналізу стратегій національної безпеки, враховуючи змінюючіся умови та загрози.

10. Співпраця з науковими та дослідницькими установами. Залучення науковців та експертів для аналізу та розробки нових технологій та стратегій для забезпечення національної безпеки.

11. Активна боротьба з корупцією. Розробка та впровадження ефективних заходів для боротьби з корупцією в силових структурах та інших галузях, що стосуються національної безпеки.

12. Сприяння внутрішньому діалогу та консенсусу. Залучення різних суспільних груп до діалогу щодо питань національної безпеки та пошук спільних рішень.

13. Розвиток освіти та підготовки кадрів. Зміцнення освітніх програм та підготовка кадрів у сфері безпеки, включаючи кіберспеціалістів, військових, та експертів з аналізу інформаційних загроз.

14. Активний моніторинг та аналіз загроз. Постійний моніторинг міжнародного середовища та аналіз нових загроз для негайної реакції та адаптації.

15. Поширення кращих практик. Обмін досвідом та кращими практиками з іншими країнами та організаціями у сфері національної безпеки.

16. Впровадження системи відповідальності та моніторингу результатів. Створення системи відповідальності для оцінки та моніторингу результатів роботи органів забезпечення національної безпеки.

Ці рекомендації становлять лише загальний каркас для покращення національної безпеки України. Для їх успішного впровадження важливо створити стратегію та дорожню карту з визначенням конкретних кроків, відповідальних осіб та строків виконання. Реалізація цих заходів може допомогти зміцнити національну безпеку та забезпечити стабільність в Україні.

Проблеми встановлення системи національної безпеки в Україні залишаються надзвичайно актуальними та важливими в контексті сучасних викликів та загроз [6]. Російська агресія, тероризм, кіберзагрози та інші фактори створюють складну ситуацію, в якій безпека країни має вирішальне значення для її суверенітету та стабільності. Україна повинна надалі працювати над створенням ефективної системи національної безпеки, враховуючи інтереси та досвід інших країн.

3.2. Забезпечення цілісності та стійкості критичної інфраструктури у системі національної безпеки України

Критична інфраструктура включає ключові сектори, які є стратегічно важливими для функціонування держави. Забезпечення їх безпеки є необхідною умовою для забезпечення національної безпеки та захисту від

зовнішніх та внутрішніх загроз. Кризи та катастрофи, які можуть виникнути в критичних секторах, можуть мати серйозний вплив на життя та безпеку громадян. Аналіз допомагає ідентифікувати ризики та приймати заходи для запобігання подібним ситуаціям [38]. Це також допомагає оптимізувати витрати на забезпечення безпеки критичної інфраструктури та здійснювати пріоритети в розподілі ресурсів.

Забезпечення цілісності критичної інфраструктури часто вимагає співпраці з іншими країнами та міжнародними організаціями. Аналіз може визначити області співпраці та спільних ініціатив. Завдяки аналізу можна визначити, як кризи в критичних секторах можуть вплинути на економіку країни та розвиток суспільства. Заходи з забезпечення безпеки можуть допомогти зменшити економічні ризики.

Усе це свідчить про необхідність ретельного аналізу питань забезпечення безпеки та стійкості критичної інфраструктури в Україні для забезпечення національної безпеки, стабільності та розвитку країни.

Критична інфраструктура – це сукупність об'єктів, систем і ресурсів, які мають важливе стратегічне значення для функціонування суспільства та держави, і чиє недоступність або пошкодження може призвести до серйозних наслідків, включаючи загрозу життю та здоров'ю громадян, економічні втрати та порушення нормального функціонування суспільства [12].

Критична інфраструктура – це сукупність фізичних та інформаційних об'єктів, систем і мереж, які є життєво важливими для функціонування суспільства, економіки та держави [7]. Ці об'єкти та системи є «критичними», оскільки їх вибух, руйнація, недієздатність або завади можуть призвести до серйозних наслідків для національної безпеки, громадського здоров'я, економіки та державної функціонування.

Критична інфраструктура може включати такі сфери та об'єкти, як:

1. Енергетика: електростанції, підстанції, газопроводи, нафтопроводи та інші об'єкти, які забезпечують постачання електроенергії та палива.
2. Транспорт: аеропорти, порти, залізниці, автошляхи, мости та

тунелі, які забезпечують переміщення людей та товарів.

3. Телекомунікації: мережі зв'язку, інтернет-інфраструктура, супутникові системи та інші засоби зв'язку.

4. Водопостачання та каналізація: водопроводи, очисні споруди та інфраструктура для забезпечення водопостачання та водовідведення.

5. Медична та громадська безпека: лікарні, поліція, пожежна охорона, системи екстреної медичної допомоги та інші об'єкти, які забезпечують безпеку та захист громадян.

6. Фінанси: банки, фінансові установи та інфраструктура фінансових операцій.

7. Енергетична та водна безпека: атомні станції та гідротехнічні споруди.

Критична інфраструктура також може включати об'єкти, які, якщо б вони постраждали або були недоступні, могли б призвести до серйозних наслідків для національної безпеки та громадської безпеки. Це можуть бути наприклад ядерні станції, важливі об'єкти виробництва харчових продуктів, місця зберігання хімічних речовин, аеропорти, мости та тунелі, які є ключовими для мобільності і торгівлі [17].

Захист критичної інфраструктури передбачає прийняття заходів для попередження, виявлення та відповіді на загрози або події, що можуть пошкодити чи призвести до відмови цієї інфраструктури. Это включає в себе розробку планів надзвичайних ситуацій, вдосконалення кіберзахисту, контроль за доступом до об'єктів та багато інших заходів для забезпечення надійності та стійкості цієї інфраструктури.

Забезпечення цілісності та стійкості критичної інфраструктури є однією з ключових складових національної безпеки України. Критична інфраструктура включає важливі об'єкти і системи, без яких функціонування країни стає неможливим або суттєво ускладнюється [41]. Ця інфраструктура включає такі сфери, як енергетика, транспорт, телекомунікації,

водопостачання, медицина, фінанси тощо.

Забезпечення безпеки та стійкості критичної інфраструктури в Україні є особливо актуальним завданням через кілька ключових чинників (табл 2.1).

Таблиця 2.1

**Чинники, що визначають забезпечення цілісності і стійкості
критичної інфраструктури**

Чинник	Характеристика
Геополітичне положення	Україна знаходиться в складному геополітичному середовищі, де існують різні потенційні загрози для національної безпеки. Забезпечення безпеки критичних об'єктів є важливим для запобігання можливим агресіям або терористичним акціям
Енергетична залежність	Україна є енергетичною залежною країною, і безпека постачання енергоресурсів має велике значення для економіки та життя громадян. Захист енергетичних об'єктів стає важливим для забезпечення стійкості
Кіберзагрози	Зростання кіберзагроз та кібератак є реальними загрозами для критичних інфраструктур. Зловмисники можуть намагатися атакувати системи керування енергетичними об'єктами, банками чи іншими критичними секторами. Захист від кіберзагроз стає надзвичайно важливим.
Природні катастрофи	Україна піддається природним катастрофам, таким як повені, землетруси, суша та інші. Забезпечення безпеки та стійкості критичних інфраструктур допомагає зменшити наслідки таких природних катастроф.
Торгові конфлікти та санкції	Участь України в торгових конфліктах та санкції можуть призвести до втрати доступу до ринків або обмеження постачання товарів і послуг. Захист критичних об'єктів може допомогти забезпечити стійкість в умовах економічних труднощів
Міжнародна співпраця	Україна співпрацює з іншими країнами та міжнародними організаціями у питаннях забезпечення безпеки критичних інфраструктур. Ця співпраця сприяє обміну інформацією, найкращими практиками та координації дій.

Загалом, забезпечення безпеки та стійкості критичної інфраструктури в Україні є складною та багатогранною задачею, яка вимагає уваги, інвестицій та ефективних заходів для запобігання можливим загрозам і забезпечення національної безпеки та стійкості.

За результатами аналізу основних чинників, що впливають на процеси забезпечення цілісності та стійкості критичної інфраструктури в межах комплексної національної безпеки України ми виділили та охарактеризували визначальні фактори, що сприяють досягненню національної безпеки:

- оцінка ризиків. Проведення систематичної оцінки ризиків для ідентифікації потенційних загроз і уразливостей критичних об'єктів. Оцінка ризиків передбачає аналіз потенційних загроз і уразливостей для критичної інфраструктури. Наприклад, для енергетичної системи це може включати аналіз можливих відключень електроенергії через природні катастрофи, кібератаки або саботаж [3]. Після ідентифікації ризиків, можуть бути прийняті заходи для зменшення їх впливу, наприклад, встановлення додаткових систем захисту;

- створення захисної інфраструктури. Розробка захисних систем, включаючи фізичну безпеку, кіберзахист і захист від біологічних загроз. Це означає створення інфраструктури та заходів безпеки, щоб запобігти або пом'якшити наслідки загроз. Наприклад, в енергетичній галузі це може включати встановлення систем виявлення кібератак та фізичного захисту підстанцій;

- планування та евакуація. Розробка планів та процедур для надзвичайних ситуацій та можливостей евакуації персоналу та громадян у разі загрози. Наприклад, плани евакуації персоналу і мешканців природних ризиків, які можуть призвести до аварій на ядерних електростанціях;

- співпраця та координація. Забезпечення ефективної співпраці між державними органами, приватним сектором і громадськістю для реагування

на загрози та кризові ситуації. Важлива роль грає співпраця між державними органами, приватним сектором і громадськістю [44]. Наприклад, в Україні координація між Міністерством енергетики, нафтогазовими компаніями та локальними органами важлива для забезпечення стійкості газопроводів;

- навчання та тренування. Проведення навчань та тренувань для персоналу, щоб забезпечити готовність до дії в надзвичайних ситуаціях. Наприклад, евакуаційні навчання для мешканців районів біля станцій атомної енергетики;

- моніторинг та інтелектуальний аналіз. Постійний моніторинг стану інфраструктури та використання інтелектуальних засобів для виявлення аномалій. Наприклад, в енергетичній галузі використовуються системи моніторингу для виявлення проблем в роботі електростанцій;

- запаси та резерви. Створення запасів необхідних ресурсів для забезпечення стійкості в надзвичайних ситуаціях. Наприклад, нафтогазові компанії можуть мати резерви газу для надзвичайних ситуацій;

- захист інформації. Захист інформації, яка обробляється та передається в системах критичної інфраструктури від кіберзагроз та витоків даних. Захист інформації, яка обробляється та передається в системах критичної інфраструктури від кіберзагроз та витоків даних. Наприклад, електронні платіжні системи повинні мати захист від кіберзлому та забезпечувати конфіденційність фінансових даних клієнтів [20];

- регулятивні норми. Розробка та виконання регулятивних норм та стандартів щодо безпеки критичної інфраструктури. Розробка та виконання регулятивних норм та стандартів щодо безпеки критичної інфраструктури. Наприклад, уряд може встановити стандарти для фізичного захисту об'єктів критичної інфраструктури;

- міжнародна співпраця. Співпраця з міжнародними партнерами для обміну інформацією та координації заходів забезпечення безпеки. Співпраця

з міжнародними партнерами для обміну інформацією та координації заходів забезпечення безпеки. Наприклад, в рамках міжнародних договорів можуть бути створені механізми для спільної реакції на надзвичайні ситуації, такі як аварії на ядерних електростанціях або реагування на терористичні загрози.

Забезпечення безпеки та стійкості критичної інфраструктури є важливим завданням для забезпечення національної безпеки України, оскільки недоліки в цьому плані можуть призвести до серйозних наслідків для функціонування країни та загрожувати безпеці та добробуту громадян [16]. Усі зазначені заходи спрямовані на зміцнення стійкості критичної інфраструктури та готовності до надзвичайних ситуацій, щоб забезпечити безпеку України в різних сферах її життєдіяльності. Це вимагає оцінки ризиків, розробки захисних заходів, планування та співпраці між різними суб'єктами. Заходи для забезпечення безпеки критичної інфраструктури включають в себе фізичний захист, кіберзахист, регулювання та міжнародну співпрацю. Забезпечення безпеки цих сфер є необхідною умовою для стабільності та розвитку України.

3.3. Конституційні основи сутності захисту національної безпеки в Україні

Україна стикається із складними завданнями, пов'язаними зі збереженням своєї територіальної цілісності, захистом прав громадян та геополітичною стабільністю в умовах військового конфлікту та агресії з боку Росії. Порозуміння конституційних основ сутності захисту національної безпеки є важливим для розробки та впровадження національних стратегій та політик безпеки.

Конституція є фундаментальним законом будь-якої держави, який

визначає правові основи функціонування суспільства та державної системи. Україна, як суверенна держава, має свою Конституцію, яка визначає права та обов'язки громадян, а також засади функціонування влади [49].

Українська Конституція визначає основи сутності захисту національної безпеки, що є важливою складовою суверенітету та незалежності держави. Конституційні положення відображають національні цінності та пріоритети, спрямовані на гарантування стабільності, миру та добробуту громадян.

Попереду нас завдання, що стосуються зміцнення національної безпеки та відповіді на сучасні загрози [6]. З цією метою, давайте розглянемо конституційні основи захисту національної безпеки в Україні більш детально, щоб розуміти, як вони формують систему безпеки та відповідні завдання та функції державних інститутів у цій області.

Законодавча база захисту національної безпеки в Україні становлять фундамент для забезпечення безпеки та стійкості держави. Проте, у зв'язку зі змінами у геополітичному середовищі, ростом нових загроз та викликів, інноваціями в технологіях та суспільними змінами, необхідний аналіз питань та розробка нових законодавчих актів, щоб відповідати насущним потребам національної безпеки.

Запровадження нових законів та оновлення існуючих може допомогти адаптувати національну систему безпеки до нових реалій, підвищити ефективність відповіді на сучасні загрози та забезпечити більшу стійкість держави [18]. Такі закони можуть стосуватися кібербезпеки, боротьби з тероризмом, енергетичної безпеки, захисту критичної інфраструктури, міжнародних договорів та співпраці у сфері безпеки, а також інших аспектів національної безпеки.

Аналіз питань та розробка нових законів є необхідними для забезпечення актуальності та ефективності заходів, які призначені для захисту національної безпеки в Україні, і забезпечення відповідності її потребам і викликам сучасності.

Конституційні основи сутності захисту національної безпеки в Україні визначаються основним законом країни – Конституцією України, а також іншими нормативними актами. Основні конституційні положення, які стосуються захисту національної безпеки в Україні, включають:

Стаття 17 Конституції України. Ця стаття закріплює пріоритет прав людини, свободи та гідності, але одночасно визнає, що права і свободи можуть бути обмежені в інтересах національної безпеки. Це означає, що, незважаючи на важливість захисту прав громадян, в окремих ситуаціях, коли загроза національній безпеці стає критичною, держава має право вживати обмежувальних заходів, таких як введення воєнного стану, для забезпечення національної безпеки [57].

Стаття 85 Конституції України. Ця стаття передбачає право Президента України на введення воєнного стану або надзвичайного стану в разі агресії проти України або загрози національній безпеці. Воєнний стан надає державі право вживати додаткові заходи для захисту національної безпеки, включаючи можливість введення обмежень щодо прав і свобод громадян. Ця стаття закріплює правовий механізм реагування на надзвичайні обставини. Вона визначає, що Верховна Рада України приймає рішення про введення воєнного стану або надзвичайного стану на підставі пропозиції Президента України у разі агресії проти України або загрози національній безпеці [38].

Стаття 102 Конституції України. Ця стаття визначає Парламентський Комітет з питань національної безпеки та оборони, який грає важливу роль у розробці та реалізації політики забезпечення національної безпеки. Вона визначає Парламентський Комітет з питань національної безпеки та оборони, який має важливе значення у законодавчому процесі та координації дій в сфері національної безпеки [14]. Цей комітет відповідає за розробку та узгодження законодавства, пов'язаного з національною безпекою, а також за контроль за діяльністю органів та структур, які забезпечують безпеку країни.

Стаття 106 Конституції України. Ця стаття визначає Президента України як Верховного Головнокомандувача Збройних Сил України, що надає йому важливу роль у гарантуванні військової безпеки та оборони країни. Ця стаття передбачає обов'язок громадян України служити в Збройних Силах та інших військових формуваннях для захисту національної безпеки. Це визначає важливість залучення громадян до захисту країни та формування резерву для зміцнення обороноздатності України [43].

Стаття 109 Конституції України. Вона передбачає створення системи національної безпеки, яка включає в себе органи влади, силові структури та інші органи, що забезпечують національну безпеку. Вона також передбачає створення системи національної безпеки, яка об'єднує різні органи влади та структури, що забезпечують національну безпеку. Це включає в себе Міністерство оборони, Міністерство внутрішніх справ, Службу безпеки України, Генеральний Штаб Збройних Сил та інші органи, які спільно працюють для забезпечення національної безпеки.

Стаття 120 Конституції України. Ця стаття передбачає обов'язок громадян України служити в Збройних Силах та інших військових формуваннях для захисту національної безпеки.

Стаття 17 Закону України «Про національну безпеку» (від 2018 року): Ця стаття конкретизує поняття національної безпеки та визначає завдання та принципи її забезпечення в Україні. Ця стаття визначає поняття національної безпеки та визначає завдання та принципи її забезпечення в Україні. Закон розглядає національну безпеку як комплексний поняття, яке охоплює різні аспекти, включаючи політичну, економічну, військову, інформаційну, соціальну, екологічну та культурну безпеку [59].

Ці конституційні положення визначають правовий фундамент для організації та реалізації системи національної безпеки в Україні та покладають основи для спільних зусиль державних інститутів та громадян

для захисту національних інтересів та територіальної цілісності країни.

Окрім Закону України «Про національну безпеку», який був згаданий раніше, існують інші законодавчі акти, що регулюють питання національної безпеки в Україні. Даваймо розглянемо кілька таких законів і пояснимо їх значення щодо національної безпеки:

Закон України «Про оборону». Цей закон визначає основи організації та функціонування системи оборони України, включаючи Збройні Сили, цивільні об'єкти оборони та засоби захисту національної безпеки. Він регулює питання призову на військову службу та мобілізації в разі загрози національній безпеці.

Закон України «Про зовнішню політику». Цей закон визначає стратегічні пріоритети зовнішньої політики України, включаючи забезпечення національної безпеки та незалежності. Він визначає принципи співпраці з іншими країнами, міжнародними організаціями та роль України у світовій спільноті для забезпечення національної безпеки [49].

Закон України «Про інформацію». Цей закон встановлює правила щодо доступу до інформації та відкритості влади, що є важливим для забезпечення інформаційної безпеки та захисту від дезінформації та кібератак.

Закон України «Про зовнішню розвідку». Цей закон визначає основи діяльності зовнішньої розвідки України та регулює співробітництво з іноземними партнерами у сфері розвідки для забезпечення національної безпеки.

Дослідження конституційних основ сутності захисту національної безпеки в Україні показало, що Конституція є важливим документом, який визначає правові основи функціонування суспільства та держави в умовах забезпечення національної безпеки. Вона визначає права та обов'язки громадян, а також засади взаємодії держави та громадян у контексті захисту національних інтересів [16].

В межах дослідження нами були розроблені кілька власних ініціатив для покращення національної безпеки України:

Зважаючи на важливість національної безпеки, розглянемо кожен з запропонованих законів докладніше та розглянемо, як їх застосовувати і як це може покращити національну безпеку України:

Закон України «Про кібербезпеку і кіберзахист.

Цей закон визначає стандарти і вимоги до кіберзахисту важливої інформаційної інфраструктури. Він регулює забезпечення кібербезпеки урядових та комерційних мереж, а також важливих систем критичної інфраструктури. Для ефективного застосування цього закону необхідно:

- створити національний центр кіберзахисту для координації дій і відповіді на кібератаки;
- визначити критичні об'єкти і системи для подальшого забезпечення їхньої кібербезпеки;
- проводити навчання та підвищувати свідомість громадян і підприємств щодо кіберзагроз.

Приклад застосування. Уряд реагує на спроби кібератаки на енергетичні об'єкти, використовуючи заходи, передбачені цим законом, для захисту критичної енергетичної інфраструктури.

Закон України «Про енергетичну безпеку».

Цей закон визначає стратегічні пріоритети в галузі енергетики та забезпечення національної енергетичної безпеки. Він має спрямовувати країну на диверсифікацію джерел постачання енергії та зменшення залежності від імпорту. Для ефективного застосування цього закону необхідно:

- розробити національну стратегію енергетичної безпеки;
- підтримувати розвиток відновлюваної енергетики та енергоефективність;
- регулювати і контролювати діяльність енергетичних компаній з точки зору забезпечення національної безпеки.

Приклад застосування. Україна активно розвиває відновлювану енергетику та зменшує імпорту енергоносіїв, що робить її менш вразливою до змін на світовому енергетичному ринку.

Закон України «Про критичну інфраструктуру».

Цей закон визначає категорії об'єктів та систем, які вважаються критичною інфраструктурою для країни. Він регулює стандарти безпеки та захисту цих об'єктів від потенційних загроз. Для ефективного застосування цього закону необхідно:

- визначити інфраструктурні об'єкти, які є критичними для національної безпеки, такі як енергетичні підстанції, транспортні магістралі, комунікаційні вузли тощо;
- розробити та впровадити заходи з кіберзахисту, фізичного захисту та захисту від природних катастроф для цих об'єктів;
- сприяти партнерству між публічним та приватним секторами у забезпеченні безпеки критичної інфраструктури.

Приклад застосування. Важливі газопроводи, які забезпечують транзит російського газу до Європи, визначаються як критичні інфраструктурні об'єкти та піддаватимуться посиленому фізичному та кіберзахисту.

Закон України «Про інформаційну безпеку».

Цей закон встановлює правила та вимоги для забезпечення інформаційної безпеки в усіх сферах суспільства. Він регулює питання захисту даних, боротьби з дезінформацією та кіберзагрозами. Для ефективного застосування цього закону необхідно:

- створити органи та механізми контролю за дотриманням закону щодо інформаційної безпеки;
- забезпечити регулярну оцінку ризиків щодо інформаційної безпеки та розробити заходи їх запобігання;
- підвищувати інформаційну грамотність громадян і навчати їх розпізнавати дезінформацію.

Приклад застосування. Державні установи використовують заходи

кіберзахисту та моніторингу для запобігання кібератакам та розповсюдженню дезінформації під час виборів.

Закон України «Про міграційну безпеку».

Цей закон регулює питання міграційної безпеки та контролю за кордонами. Він має спрямовувати контроль за потоками мігрантів і визначає правила в'їзду, виїзду та перебування іноземців в Україні з метою забезпечення національної безпеки. Для ефективного застосування цього закону необхідно:

- встановити ефективну систему перевірки осіб, які перетинають кордони України;
- розвивати співпрацю з іншими країнами щодо обміну інформацією про потенційних загрозах в сфері міграції;
- забезпечувати прозору і справедливую процедуру розгляду справ з біженцями та іншими мігрантами, що може забезпечити інформаційну та документальну безпеку країни.

Приклад застосування. Україна використовує систему обліку та контролю мігрантів на кордонах для виявлення потенційних загроз та взаємодії з іншими країнами для обміну інформацією щодо міграції.

Ці законодавчі ініціативи спрямовані на покращення національної безпеки України в різних сферах, включаючи кіберзахист, енергетичну безпеку, захист критичної інфраструктури, інформаційну безпеку та міграційну безпеку. Вони мають на меті зміцнити захист країни та забезпечити стабільність і безпеку національних інтересів.

Запровадження нових законів щодо кібербезпеки, енергетичної безпеки, захисту критичної інфраструктури, інформаційної безпеки та міграційної безпеки сприятиме покращенню національної безпеки України [3]. Ці закони надають країні необхідні інструменти та стратегії для захисту важливих сфер і забезпечення стабільності та безпеки національних інтересів.

Конституційні положення встановлюють принципи державного устрою, відносини між різними гілками влади та визначають, що національна безпека є важливою складовою суверенітету та незалежності України. Зміст Конституції відображає зобов'язання перед громадянами і перед міжнародним співтовариством в дотриманні принципів демократії, прав людини та міжнародних норм [31].

Розуміння конституційних основ захисту національної безпеки допомагає розробляти та впроваджувати національні стратегії та політики, спрямовані на зміцнення національної стійкості та відстоювання національних інтересів України.

Поряд з цим, конституційні основи сутності захисту національної безпеки в Україні визначають систему розподілу влади та контролю над органами, які відповідають за забезпечення національної безпеки. Це включає в себе роль Президента, Парламенту, уряду та інших інституцій в ухваленні стратегічних рішень та координації заходів у цій сфері [27].

Важливою особливістю конституційних основ є забезпечення прав і свобод громадян України в контексті захисту національної безпеки. Конституція гарантує право на особисту безпеку, захист від незаконного втручання в приватний та сімейний життя громадян, та інші важливі права, що допомагають зберегти гідність і свободу людей в умовах загроз та криз.

Конституційні основи також передбачають зміцнення правового статусу Збройних Сил та інших силових структур, які забезпечують національну безпеку. Це включає в себе визначення їхніх завдань, структури та повноважень у захисті країни.

Усі ці аспекти конституційних основ сутності захисту національної безпеки є надзвичайно важливими для розвитку національних політик та стратегій, які забезпечують сталу та ефективну систему захисту національних інтересів України в умовах геополітичних викликів та загроз.

ВИСНОВКИ

Національна безпека України – це актуальне та невід'ємне завдання для забезпечення стабільності та розвитку держави. Конституційні основи її захисту визначають фундаментальні принципи, але в умовах сучасного світу необхіден постійний аналіз та оновлення законодавства, а також спрямованість на підтримку співробітництва та обміну інформацією з партнерами як національними, так і міжнародними, для взаємодії у сфері національної безпеки. Україна повинна продовжувати розвивати та вдосконалювати свою систему безпеки для відповіді на сучасні загрози та виклики, забезпечуючи власну стійкість і безпеку нації [19].

Важливо підкреслити, що національна безпека України нерозривно пов'язана з її суверенітетом, територіальною цілісністю та майбутнім розвитком. Забезпечення безпеки включає в себе не лише аспекти військової оборони, а й різноманітні сфери, від економіки та кібербезпеки до енергетики та соціальної стабільності. Відповідальність за забезпечення національної безпеки несуть усі сфери суспільства, і тільки спільними зусиллями Україна зможе зміцнити свою стійкість перед загрозами та забезпечити майбутній успіх [10].

Ключовим аспектом в контексті забезпечення національної безпеки є підтримка та співробітництво з міжнародними партнерами. Україна має розвивати свої відносини з іншими країнами та міжнародними організаціями для обміну інформацією, ресурсами та технологіями, які допоможуть зміцнити її позиції в глобальному контексті [21]. Крім того, надання підтримки громадянам, забезпечення соціальної стабільності та розвиток освіти є не менш важливими чинниками для зміцнення національної безпеки України.

Основні висновки виконаної кваліфікаційної роботи та розроблені автором рекомендації полягають у наступному:

Дослідження механізмів забезпечення національної безпеки України

виявило, що це питання має величезне значення для стабільності та розвитку країни в умовах сучасних геополітичних викликів. Основні висновки роботи можуть бути узагальнені наступним чином:

Комплексність питання. Забезпечення національної безпеки в Україні охоплює широкий спектр аспектів, включаючи військовий захист та дипломатичні відносини. Однак це також включає в себе економічний розвиток, забезпечення соціального благополуччя громадян, боротьбу з корупцією та кримінальністю, а також забезпечення енергетичної безпеки та кібербезпеки. Рішення в одній сфері може мати вплив на інші, тому необхідно розглядати це питання в комплексі та забезпечувати взаємодію між різними секторами та органами влади.

Співпраця з міжнародним співтовариством. Україна в контексті своєї національної безпеки повинна встановлювати та підтримувати ефективні міжнародні партнерства. Партнерство з НАТО, Європейським Союзом та іншими країнами допомагає Україні отримувати підтримку, обмінюватися інформацією та координувати спільні заходи для захисту національної безпеки

Зміцнення правового забезпечення. Важливим аспектом є зміцнення правового статусу та регулювання механізмів забезпечення національної безпеки. Конституційні та законодавчі рамки повинні відповідати сучасним викликам та вимогам. Забезпечення національної безпеки потребує чіткого та сучасного правового регулювання. Конституція та законодавство повинні відповідати сучасним викликам та вимогам. Це включає в себе визначення повноважень та обов'язків органів влади, а також встановлення механізмів контролю та звітності.

Сучасні технології та кіберзаходи. Зростаюча роль кіберзагроз вимагає постійного вдосконалення та розвитку технологій та кіберзаходів для захисту країни. Це включає в себе розробку та впровадження кіберзаходів для захисту інформаційної інфраструктури та критичних систем, а також підвищення кібербезпеки національних інтересів.

Постійна готовність. Забезпечення національної безпеки вимагає постійної готовності та відповідальності з боку всіх державних структур,

військових та правоохоронних органів, а також громадянського суспільства. Готовність до дій в умовах кризи та загрози включає в себе тренування, підвищення кваліфікації та реагування на надзвичайні ситуації.

Забезпечення національної безпеки є складним завданням, і його успішність вирішується не лише національними зусиллями, але й співпрацею зі світовим співтовариством. Україна має потенціал для зміцнення своєї національної безпеки і для подальшого розвитку в умовах сталого спокою та процвітання.

Результати можна використати для розробки нових, та покращення вже існуючих методів взаємодії ЦВС з цивільними органами влади, та підприємств, для запобігання незаконних та протиправних дій, що матимуть негативні наслідки в контексті забезпечення національної безпеки.

Дослідження даної проблематики допоможе виявити та розробити програму боротьби із загрозами та факторами, які матимуть негативний вплив на сектор національної безпеки України.

Здійснена кваліфікаційна робота над вивченням та аналізом питань національної безпеки України дійсно дає підстави стверджувати, що мета дослідження досягнута. Робота над цією темою дозволила глибше розібратися в принципах та аспектах національної безпеки, визначити основні загрози та ризики, а також розробити рекомендації щодо зміцнення захисту країни.

Ця робота може бути корисною для деяких важливих цілей, включаючи розробку політики забезпечення національної безпеки, внесення законодавчих змін, розробку стратегій з кібербезпеки та інших питань, а також для вдосконалення міжнародного співробітництва та роботи у напрямку зміцнення національної безпеки України.

Підкреслюємо важливість системного та комплексного підходу до забезпечення національної безпеки та необхідність постійного адаптування до змін у сучасному світі [46]. Тільки шляхом спільних зусиль та ефективного управління можна забезпечити сталу та ефективну систему захисту національних інтересів України в умовах сучасних викликів та загроз [39].

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Антонов В. О. Суспільство як об'єкт національної безпеки української держави. *Держава і право*. 2013. Вип. 60. С. 79–84.
2. Антонов В. О. Український народ як визначальний суб'єкт системи забезпечення національної безпеки. *Держава і право*. 2015. Вип. 67. С. 86–96.
3. Артюшин Л. М., Костенко Г. Ф. Теоретичні аспекти стратегії воєнної безпеки суспільства і держави: монографія. Харків: НУВС. 2003. 176 с.
4. Берlach Г. В. Наукові підходи до системи суб'єктів адміністративноправового регулювання суб'єктів природних монополій у сфері електричної енергії України. *Правова позиція*. 2018. № 2. С. 13–18.
5. Білоус О. Політичні та стратегічні виклики національній безпеці України. Київ: Національний інститут стратегічних досліджень. 2019
6. Бірюков Д. С. Захист критичної інфраструктури в Україні: від наукового осмислення до розробки засад політики. *Науково-інформаційний вісник Академії національної безпеки*. 2015. Вип. 3–4. С. 155–170.
7. Бірюков Д. С., Кондратов С. І. Захист критичної інфраструктури: проблеми та перспективи впровадження в Україні. Київ : НІСД, 2012. 96 с.
8. Бірюков Д. С., Кондратов С. І. Стратегія захисту критичної інфраструктури в системі національної безпеки держави. Стратегічні пріоритети. 2012. № 3. С. 107–113.
9. Глобалізація і безпека розвитку: монографія. О. Г. Білоус, Д. Г. Лук'янченко та ін.; кер. авт. кол. і наук. ред. О. Г. Білоус. Київ: КНЕУ, 2001. 733 с.
10. Глушков В. О. Геополітиконя зони антитерористичної безпеки у чорноморському регіоні. *Актуальні проблеми політики*. Одеса: Фенікс, 2004. № 20. С. 60–71.
11. Гройсман В. Б. Проект Закону України № 10328 від 27.05.2019. «Про критичну інфраструктуру та її захист».

URL: http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/JH7YW00A.html

12. Єрменчук О. П. Основні підходи до організації захисту критичної інфраструктури в країнах Європи: досвід для України. *Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ*. 2018. № 1. С. 150-160.

13. Загальні вимоги до кіберзахисту об'єктів критичної інфраструктури : затв. постановою Кабінету Міністрів України від 19 черв. 2019 р. № 518. Урядовий кур'єр. 2019. № 118. 26 червня.

14. Зелена книга з питань захисту критичної інфраструктури в Україні: зб. матеріалів міжнар. експертних нарад. Національний інститут стратегічних досліджень : URL: <http://old2.niss.gov.ua/articles/2213/>.

15. Золотарьов А. Геополітика та безпека в Східній Європі. Київ: Видавництво «Либідь». 2019. 221 с.

16. Зубко Г. Ю. Життєво важлива інфраструктура: підходи до розуміння нового концепту. *Visegrad Journal on Human Rights*. 2019. № 4. С. 83–89.

17. Кондратов С. «Проблеми забезпечення взаємодії при реагуванні на інциденти та кризи комплексного характеру на об'єктах критичної інфраструктури». URL: <http://old2.niss.gov.ua/content/articles/files/Kondratov-81403.pdf>.

18. Кондратов С. І. Про забезпечення координації дій, взаємодії та обміну інформацією при створенні державної системи захисту критичної інфраструктури : аналіт. доп. Київ : НСІД, 2018. 30 с.

19. Концепція захисту критичної інфраструктури: стан, проблеми та перспективи її впровадження в Україні : зб. матеріалів міжнар. наук.-практ. конф. (7–8 листоп. 2013 р., Київ-Вишгород) / [упоряд.: Д. С. Бірюков, С. І. Кондратов] ; Нац. ін-т стратег. досліджень. Київ : НІСД, 2014. 147 с.

20. Косенко Ю. І., Носов П. С. Механізми ідентифікації та трансформації «знань» суб'єкта критичної інфраструктури. *Інформаційні технології в освіті, науці та виробництві*. 2013. Вип. 3. С. 99–104.

21. Костенко Г. Ф. Теоретичні аспекти стратегії національної безпеки: навч. посіб. Київ: ДЕМІД, 2002. 144 с.
22. Ліпкан В. А. Безпековий вимір Стратегії національної безпеки США. *Національна і міжнародна безпека в сучасних трансформаційних процесах* : матеріали наук.-практ. конф. (Київ, 29 груд. 2011 р.). Київ : Ліпкан О. С., 2011. С. 8–11.
23. Лупа І. Військова стратегія України: виклики та можливості. Київ: Видавництво Національного університету оборони України. 2020. 128 с.
24. Організаційні та правові аспекти забезпечення безпеки і стійкості критичної інфраструктури України : аналіт. доп. Д. Г. Бобро, С. П. Іванюта, С. І. Кондратов, О. М. Суходоля ; за заг. ред. О. М. Суходолі. Київ : НІСД, 2019. 224 с.
25. Парламентський контроль за сферою безпеки: принципи, механізми і практичні аспекти. *Міжпарламентський союз. Женевський центр демократичного контролю за Збройними Силами. Женева*. Київ, 2003. 195 с.
26. Парламентський контроль у сфері безпеки і оборони: матеріали міжнародної конференції (Київ, 27–28 вересня 2002 р.). *Національний інститут проблем міжнародної безпеки Женевський центр контролю над збройними силами*. Київ: НУПІМБ, ДСАР. 296 с.
27. Пасічний Р. Національна безпека України в епоху глобалізації. Українська національна ідея: реалії та перспективи розвитку. Вип. 24. 2012. С. 108–112.
28. Пирожков С. І. Концепткальні підходи до формування системи національної безпеки України. *Стратегічна панорама*. 2003. № 1. С. 6–12.
29. Плющ І. Національна безпека України: сучасний стан та виклики. Київ: Видавничий дім «КМ Академія». 2018
30. Про затвердження Державної стратегії регіонального розвитку на період до 2015 року : постанова Кабінету Міністрів України від 21 лип. 2006 р. № 1001. Верховна Рада України : URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1001>.

31. Про затвердження Державної стратегії регіонального розвитку на період до 2020 року : постанова Кабінету Міністрів України від 6 серп. 2014 р. № 385. Верховна Рада України : URL : [https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/385-2014- %D0%BF#n11](https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/385-2014-%D0%BF#n11).

32. Про затвердження Переліку об'єктів державної власності, що мають стратегічне значення для економіки і безпеки держави: постанова Кабінету Міністрів України від 4 берез. 2015 р. № 83. Верховна Рада України : [сайт]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/83-2015-п#n10>

33. Про ідентифікацію і визначення європейських критичних інфраструктур та оцінювання необхідності покращення їх охорони та захисту : директива Ради Європейського Союзу 2008/ 114/ ЄС від 8 груд. 2008 р. Офіційний вісник Європейського Союзу. 2008. L 345. С. 75. URL: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/984_002-08.

34. Про критичну інфраструктуру та її захист : проєкт Закону України реєстр. № 10328 від 27 трав. 2019 р. Верховна Рада України : [сайт]. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=65996.

35. Про Національну безпеку України : Закон України від 21 черв. 2018 р. № 2469-VIII. Офіційний вісник України. 2018. № 55. Ст. 1903. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2469-19#n355>.

36. Про невідкладні заходи щодо забезпечення національної безпеки, суверенітету і територіальної цілісності України : рішення Ради національної безпеки і оборони України від 1 берез. 2014 р. ; введено в дію указом Президента України від 02 берез. 2014 р. № 189/2014. Голос України. 2014. № 41. 4 березня.

37. Про Основні засади (стратегію) державної екологічної політики України на період до 2030 року : Закон України від 28 лют. 2019 р. № 2697-VIII. Голос України. 2019. № 62. 30 березня. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2697/2019>

38. Про основні засади забезпечення кібербезпеки України : Закон України від 5 жовт. 2017 р. № 2163-VIII; ред. від 08 лип. 2018 р. Верховна

Рада України : URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2163-19#Text>

39. Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 14 вересня 2020 року «Про Стратегію національної безпеки України» : Указ Президента України; Стратегія від 14.09.2020 № 392/2020 База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/392/2020>

40. Про Стратегію сталого розвитку «Україна – 2020» : указ Президента України від 12 січ. 2015 р. № 5/2015. Верховна Рада України : URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5/2015>.

41. Про схвалення Концепція створення державної системи захисту критичної інфраструктури : затв. розпорядженням Кабінету Міністрів України від 6 груд. 2017 р. № 1009-р. Офіційний вісник України. 2018. № 7. 271 с. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1009-2017-%D1%80#Text>.

42. Про Цілі сталого розвитку України на період до 2030 року : указ Президента України від 30 верес. 2019 р. Президент України : URL : <https://www.president.gov.ua/documents/7222019-2982>.

43. Резнікова О. О. Національні системи оцінювання ризиків і загроз: кращі світові практики, нові можливості для України. *Аналітична доповідь*. 2020. С. 66-68.

44. Світова гібридна війна: український фронт : монографія. за заг. ред. В. П. Горбуліна. Київ : НІСД, 2017. 496 с. 148.

45. Ситник Г. П. Національна безпека України: теорія і практика: монографія. Ситник Г. П., Олуйко В. М., Вавринчук М. П. Київ: Кондор, 2007. 614 с.

46. Ситник Г. П. Нормативноціонування системи державного управління національною безпекою. *Статистика України*. 2004. № 1. С. 42–46.

47. Ситник Г. П. Проблеми реформування політичної системи в контексті політичної безпеки. *Концептуальні засади реформування політичної системи в Україні: стан і перспективи розвитку політичних*

наук: зб. матеріалів круглого столу. Київ, 13 квітня 2001 р. за ред. В. І. Лугового, В. М. Князева. Київ: Видринчук; за заг. ред. Г. П. Ситника. Київ: Кондор, 2007. 615 с.

48. Словник термінів з кібербезпеки. уклад.: В. М. Бутузов та ін. за заг. ред. О. В. Копана, Є. Д. Скулиша; Рада нац. безпеки і оборони України; Міжвідом. н.-д. центр з пробл. орг. злочинності; Нац. акад. СБУ, Навч.наук. ін-т інформ. безпеки. Київ: Аванпост-Прим, 2012. 214 с.

49. Сопілко І. М. Органи державної влади як суб'єкти правовідносин щодо отримання інформації. *Малий і середній бізнес (право, держава, економіка)*. 2009. № 3–4. С. 144–145.

50. Соснін О. В. Проблеми державного управління системою національних інформаційних ресурсів з наукового потенціалу в Україні: монографія. Київ: Ін-т держави і права ім. В. М. Корецького НАН України, 2003. 572 с.

51. Суходоля О. М. Державна система захисту критичної інфраструктури в системі забезпечення національної безпеки, аналітична доповідь. Київ : НІСД, 2020. 24-26 с.

52. Суходоля О. М. Законодавче забезпечення та механізми управління у сфері енергетичної безпеки України. *Стратегічні пріоритети*. 2019. № 2. С. 13–26.

53. Суходоля О. М. Захист критичної інфраструктури в умовах гібридної війни: проблеми та пріоритети державної політики України. *Стратегічні пріоритети*. 2016. № 3. С. 62–76.

54. Суходоля О. М. Захист критичної інфраструктури: сучасні виклики та пріоритетні завдання сектору безпеки. *Науковий часопис Академії національної безпеки*. 2017. Вип. 1–2. С. 30–80.

55. Теленик С. Адміністративно-правове регулювання системи захисту критичної інфраструктури в Італії. *Теорія і практика сучасної юриспруденції* : матеріали міжнар. наук.-практ. конф. (м. Київ, 7–8 груд. 2018 р.). Київ, 2018. С. 110–112.

56. Теленик С. Державна система захисту інфраструктури: досвід Данії. *Актуальні завдання та напрями розвитку юридичної науки у XXI столітті* : матеріали міжнар. наук.-практ. конф. (м. Львів, 20–21 жовт. 2017 р.). Львів, 2017. С. 89–91.

57. Теленик С. Державна система захисту критичної інфраструктури: досвід адміністративно-правового регулювання Великої Британії. *Актуальні проблеми реформування системи законодавства України* : матеріали міжнар. наук.-практ. конф. (м. Запоріжжя, 25–26 січ. 2019 р.). Запоріжжя, 2019. С. 87–91.

58. Теленик С. Державно-приватне партнерство у сфері захисту критичної інфраструктури: адміністративно-правовий аспект. *Проблеми вдосконалення правового забезпечення прав та основних свобод людини і громадянина* : матеріали міжнар. наук.-практ. конф. (м. Запоріжжя, 23–24 черв. 2017 р.). Запоріжжя, 2017. С. 83–86.

59. Теленик С. Пріоритети адміністративно-правового регулювання державної політики України у сфері захисту критичної інфраструктури у контексті прийняття нової Стратегії національної безпеки України. *Право України*. 2019. № 10. С. 250–266.

60. Теленик С. С. Досвід правового регулювання системи захисту критичної інфраструктури в США. Науковий вісник Національної академії внутрішніх справ. 2018. № 2 (107). С. 358–370. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvknuvs_2018_2_33.

61. Теленик С. Система суб'єктів захисту об'єктів критичної інфраструктури. *Прикарпатський юридичний вісник*. 2019. № 4 (29). С. 36–44.

62. Топчій О. В. Адміністративно-правове забезпечення інформаційної безпеки неповнолітніх в Україні: сучасний стан і тенденції реалізації: монографія. Ужгород, 2019. 512 с.

ДОДАТКИ

Київський національний університет імені Тараса Шевченка

ОРГАНІЗАТОРИ

Рада Молодих Вчених
Студентський Парламент
Науковий Парк

Наукове Товариство Студентів та Аспірантів

МАТЕРІАЛИ КОНФЕРЕНЦІЇ

КІЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА

Рада молодих вчених Київського національного університету
імені Тараса Шевченка

Матеріали
X Всеукраїнської науково-практичної
конференції студентів, аспірантів
та молодих вчених

ОБ'ЄДНАНІ НАУКОЮ:
перспективи міждисциплінарних
досліджень

Київ

2023

КІБЕРБЕЗПЕКА ТА ІНФОРМАЦІЙНА ВІЙНА: СУЧАСНІ ВИКЛИКИ

Матвієнко Л.Г., Коноплич В.В.

Полтавський державний аграрний університет

lgdziuba@ukr.net

natalikonoplich01@gmail.com

Вступ. У сучасному світі, що піддався інтенсивній цифровій трансформації, питання кібербезпеки та інформаційної війни стали актуальними як ніколи раніше. Зростання залежності від цифрових технологій, Інтернету та глобальних мереж створило нові виклики та загрози для національної та глобальної безпеки [2]. Спроби кібератак, кібершпигунства, дезінформації та інших форм кіберзагроз стають щоденним явищем, вимагаючи від держав та організацій розвитку ефективних стратегій кіберзахисту та забезпечення інформаційної безпеки.

Матеріали і методи. Дослідження в сфері кібербезпеки та інформаційної війни включають в себе різноманітні підходи, інструменти та дані для аналізу цих складних та динамічних явищ. Нами здійснено огляд наукових публікацій, звітів організацій та аналітичних матеріалів з питань кібербезпеки та інформаційної війни.

Також були проведені експертні опитування зі спеціалістами у галузі кібербезпеки та інформаційної війни для отримання думок та перспективних відомостей. Використано статистичні дані про кібератаки, загрози кібербезпеці та інші показники, що підтверджують актуальність проблеми.

Результати. Сучасний кіберпростір став сценою для різноманітних загроз для національної безпеки країн. Розглянемо сучасні загрози для національної безпеки з боку кіберпростору.

1. *Кіберзагрози для державної безпеки.* Кібератаки можуть впливати на важливі інфраструктурні об'єкти, такі як енергетичні системи, транспортні мережі, комунікації та інші сфери, що важливі для функціонування держави. Це створює серйозні загрози для національної безпеки.

2. *Кібершпигунство та кібертероризм.* Країни та терористичні групи використовують кіберзасоби для отримання конфіденційної інформації, здійснення кібершпигунства та підготовки до атак. Це створює необхідність для держав розвивати заходи кіберзахисту та розробляти кіберстратегії.

3. *Інформаційна війна та дезінформація.* Велика кількість дезінформації та фейкових новин, які поширюються через Інтернет і соціальні мережі, може вплинути на громадську думку та внутрішню стабільність країн. Боротьба з дезінформацією стає важливим аспектом інформаційної війни.

4. *Захист критичних інфраструктур.* Збільшення залежності від цифрових систем ставить під загрозу критичну інфраструктуру. Забезпечення кіберзахисту для критичних об'єктів стає пріоритетом для багатьох країн.

5. *Міжнародне співробітництво.* Багато кіберзагроз не мають кордонів, тому міжнародне співробітництво є важливим аспектом кібербезпеки. Держави розвивають партнерства та міжнародні домовленості для обміну інформацією та спільних заходів у разі кібератак.

6. *Захист особистих даних.* Збільшення обсягів зберігання та обробки особистих даних ставить під загрозу приватність громадян. Захист особистих даних та впровадження регуляторних стандартів стають важливими завданнями.

7. *Захист від розробки і поширення шкідливих програм.* Розробники шкідливих програм постійно вдосконалюють свої методи та інструменти для вторгнень, викрадення даних та інших кіберзлочинів. Уникнення ризику розробки і поширення шкідливих програм та кіберзлочинів вимагає комплексного підходу, зокрема оновлення програмного забезпечення, антивірусне програмне забезпечення, фільтрація пошти і веб-фільтри, застосування кібергігієни тощо.

Технологічний розвиток, зокрема Інтернет технологій (IoT), штучний інтелект (AI) і квантові обчислення, також вносить свої виклики та можливості в галузі кібербезпеки. Розвиток цих нових технологій створює нові вектори атак та вимагає постійного оновлення заходів з кіберзахисту [1].

Висновок. Кібербезпека та інформаційна війна вже стали невід'ємною частиною сучасного світу. Наслідки кібератак можуть бути серйозними, і їх вплив може поширюватися на рівні держав, компаній, а також на особистому рівні. Тому розвиток стратегій та технологій кіберзахисту є надзвичайно важливим завданням для країн та організацій.

Література

1. Бурячок В. Л. Киричок Р. В, Складанний П. М. Основи інформаційної та кібернетичної безпеки. навчальний посібник. Київ. 2018. 320 с. URL: <https://elibrary.kubg.edu.ua/id/eprint/27370/> (дата звернення 26.10.2023)
2. Biliavska Yuliia, Shestak Yaroslav Cyber security and cyber hygiene: the new era of digital technologies. *Commodities and markets*/ 2022. №43. С. 47–59. [https://doi.org/10.31617/2.2022\(43\)0](https://doi.org/10.31617/2.2022(43)0) (дата звернення 23.10.2023)

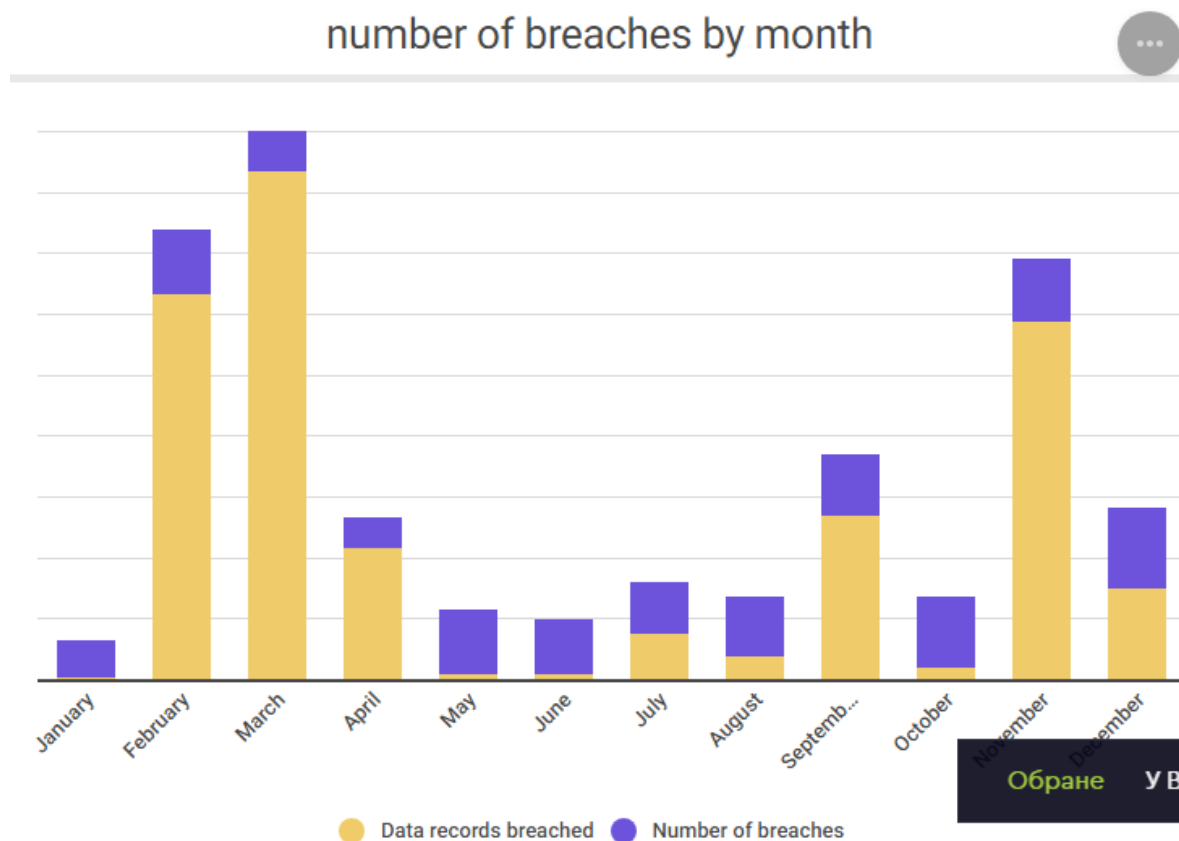
*Додаток Б***ПЕРЕЛІК УМОВНИХ СКОРОЧЕНЬ**

КІ	критична інфраструктура
РНБО	Рада національної безпеки і оборони
РФ	Російська Федерація
МВС	Міністерству внутрішніх справ
ДСНС	Державної служби України з надзвичайних ситуацій
СБУ	Служба безпеки України
НАТО	НАТО –
ОКІ	об'єкти критичної інфраструктури
ЄС	Європейський Союз
НІСД	Національного інституту стратегічних досліджень України
АПП	аналіз помилок персоналу
ЕС	експертна система
ІС	інформаційна система
ВОІ	взаємодія та обмін інформацією
КВО	критично важливі об'єкти
МО	міністерство оборони
НПС	навколишнє природне середовище
ПНО	потенційно небезпечний об'єкт
ДСЗКІ	державна система захисту критичної інфраструктури
БСКІ	безпека та стійкість критичної інфраструктури
ВР	Верховна Рада
НПА	НПА
КДВОІ	координації дій, взаємодії та обміну інформацією
ЄПЗКІ	Європейська програма захисту КІ
ДПП	Державно-приватне партнерство

Додаток В

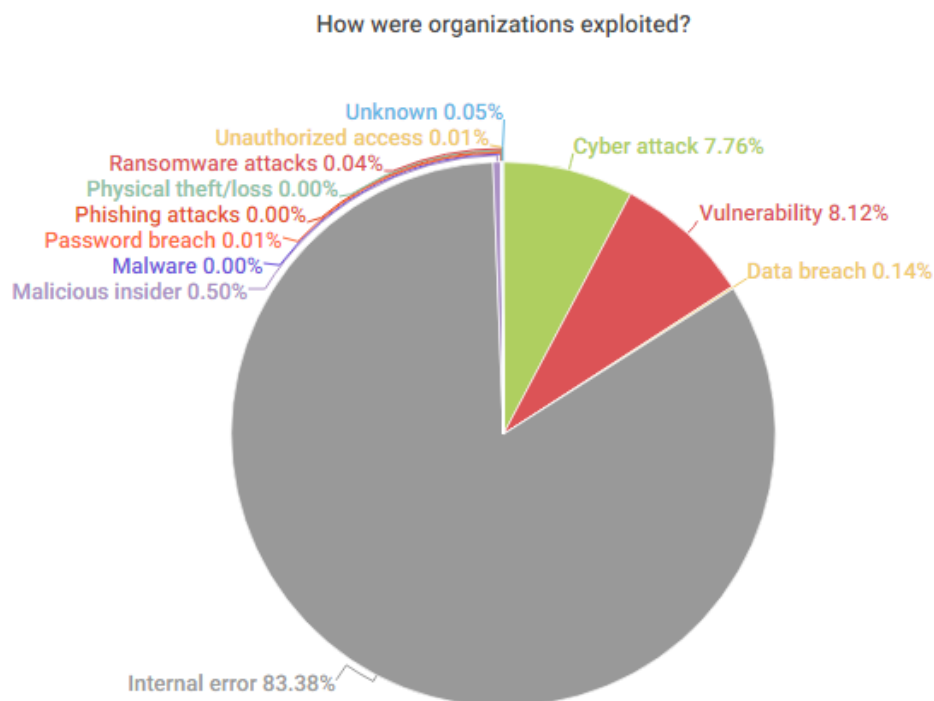
Статистичні дані по інцидентах, пов'язаних з кібербезпекою 2020 рік

Кількість виявлених інцидентів, що сталися в другій половині року, свідчить про те, наскільки сильний вплив COVID-19 здійснив на організації. Більш того, кількість зламаних записів збільшилася на 50% у порівнянні з 2019 роком.

Ще одна часта причина витоку даних – це інсайдери, тобто зловмисники всередині організації.

2020 cyber security statistics

Кібербезпека.

За останні п'ять років кількість кібератак на урядові установи та критичну інфраструктуру збільшилася на 30%.

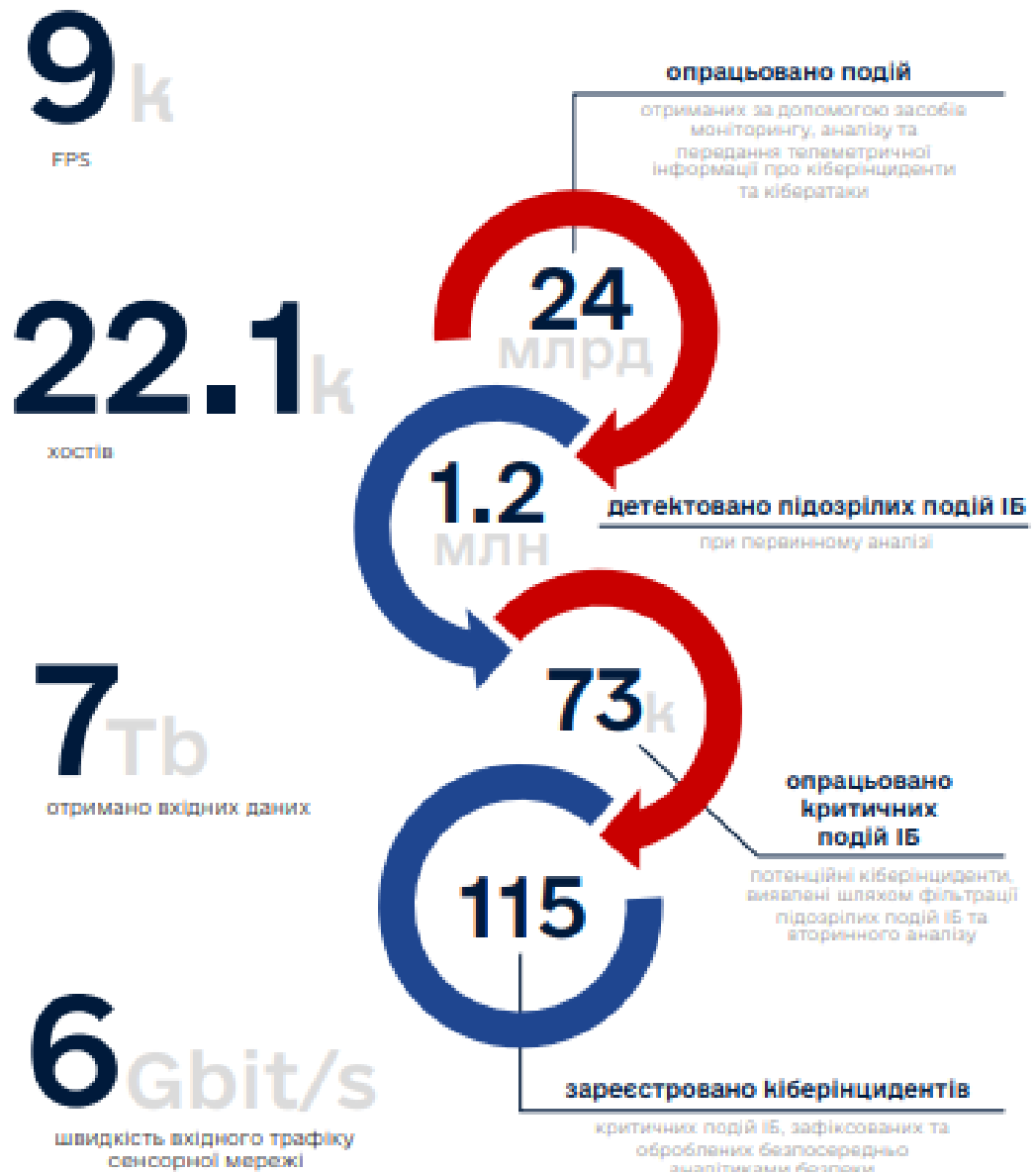
Понад 60% підприємств України повідомили про інциденти щодо кібербезпеки протягом минулого року.

Кількість фішингових атак, спрямованих на громадян, зросла на 40% порівняно з попереднім роком.

2022 рік

СТАТИСТИКА МОНІТОРИНГУ

КІЛЬКІСНІ ПОКАЗНИКИ ЗІБРАНИХ ТА ОПРАЦЬОВАНИХ ДАНИХ

2022(Q3)